

GMINNY
PROGRAM
REWITALIZACJI
GMINY GRAJEWO
DO 2030

Opracowanie:

Spis treści

Spis treści	3
1. Wprowadzenie	4
Podstawa prawna	4
Charakterystyka gminy	6
2. Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego	7
Charakterystyka wyróżnionych obszarów porównawczych	8
Dobór kryteriów delimitacji obszaru zdegradowanego	9
3. Diagnoza obszaru zdegradowanego.....	13
Sfera społeczna	13
Sfera gospodarcza.....	25
Sfera środowiskowa.....	28
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	34
Sfera techniczna.....	39
4. Podsumowanie analizy	43
5. Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	47
6. Spis tabeli i rysunków	58
Tabele	58
Rysunki.....	59

1. Wprowadzenie

Diagnoza delimitacyjna stanowi pierwszy etap opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grajewo do 2030 roku (GPR). Niniejszy dokument posłuży przede wszystkim do wyznaczenia obszaru zdegradowanego (OZ) i obszaru rewitalizacji (OR) na terenie gminy Grajewo. Jego celem jest również identyfikacja obszarów, na których obserwuje się najwyższe natężenie zjawisk kryzysowych oraz problemów w sferze społecznej. Zdiagnozowanie skali deficytów, a także poznanie aktualnego stanu społeczno-gospodarczego gminy Grajewo, pozwoli na wypracowanie w GPR kierunków działań, które skupiać się będą na rozwiązaniu problemów lokalnej społeczności w pięciu sferach (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej). Natomiast opracowanie dokumentu strategicznego jakim jest Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grajewo do roku 2030 pozwoli na pozyskiwanie środków finansowych na te właśnie działania.

Proces delimitacji został przeprowadzony w sposób spełniający wymogi formalne zawarte w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Z kolei przygotowanie i koordynowanie GPR wraz z tworzeniem warunków do przeprowadzenia skutecznego procesu rewitalizacji, znajduje się w zadaniach własnych gminy — na co wskazuje art. 3 ust. 1 tej ustawy (Dz. U. z 2024 r. poz. 278).

Podstawa prawna

Kwestie dotyczące procesu rewitalizacji oraz sposobu przeprowadzenia diagnozy delimitacyjnej określa wspomniana już ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278). Dla niniejszego dokumentu, służącego wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, istotne znaczenie mają zawarte w ustawie definicje dotyczące tych obszarów. W związku z tym poniżej przywołano najważniejsze zapisy ustawy o rewitalizacji, które wpływają na proces delimitacji.

Rewitalizacja — Art. 2 ust. 1 ustawy o rewitalizacji:

„proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”.

Interesariusze rewitalizacji — Art. 2.1 ust. 2 ustawy o rewitalizacji:

„1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe, stowarzyszenia budownictwa społecznego oraz członkowie kooperatywy mieszkaniowej współdziałający w celu realizacji na obszarze rewitalizacji inwestycji mieszkaniowej w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o kooperatywach mieszkaniowych oraz zasadach zbywania nieruchomości należących do gminnego zasobu nieruchomości w celu wsparcia realizacji inwestycji mieszkaniowych

(Dz. U. z 2023 r. poz. 28 z późn. zm.);

- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa”.

Obszar zdegradowany (OZ) — Art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji:

„obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym”.

Art. 9. ust. 2 ustawy o rewitalizacji:

„Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzennofunkcjonalnych lub technicznych, o których mowa w ust. 1”.

Obszar rewitalizacji (OR) — Art. 10. ust. 1 ustawy o rewitalizacji:

„obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację”.

Art. 10. ust. 2 ustawy o rewitalizacji:

„Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic”.

Ponadto, aby dany obszar mógł być uznany za obszar zdegradowany, musi występować na nim przynajmniej jedno z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzennofunkcjonalnych lub technicznych. Natomiast w wyborze obszaru, który objęty będzie działaniami rewitalizacyjnymi, decyduje nie tylko kryzys w sferze społecznej, ale także znaczenie tego obszaru dla rozwoju lokalnego.

Powyższe definicje wprowadzone przez ustawodawcę stanowią punkt wyjścia do opracowania i zastosowania odpowiedniej metodyki wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Charakterystyka gminy

Gmina Grajewo to gmina wiejska otaczająca miasto Grajewo, które jest siedzibą gminy i jednocześnie stanowi odrębną jednostkę administracyjną. Gmina położona jest w północno-zachodniej części województwa podlaskiego oraz w centrum powiatu grajewskiego. Teren gminy zajmuje prawie 1/3 powierzchni powiatu¹, a w jego granicach administracyjnych znajduje się 51 miejscowości oraz 49 sołectw: Białaszewo, Białaszewo-Kolonia, Białogrądy, Boczki-Świdrowo, Brzozowo, Brzozowa Wólka, Chojnówek, Ciemnoszyje, Cyprki, Danówek, Dybła, Flesze, Gackie, Godlewo, Grozimy, Kacprowo, Kapice, Konopki, Konopki-Kolonia, Koszarówka, Koty-Rybno, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Lipińskie, Łamane Grądy, Łękowo, Łójki, Łosewo, Mareckie, Mierucie, Modzele, Okół, Pieniążki, Popowo, Przechody, Ruda, Sienickie, Sikora, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Sojczynek, Szymany, Szymany-Kolonia, Toczyłowo, Uścianki, Wierzbowo, Wojewodzin, Zaborowo. Gmina Grajewo sąsiaduje z gminami: Prostki (g. wiejska) od północy; Grajewo (g. miejska) również od północy; Rajgród (g. miejsko-wiejska) od północnego-wschodu; Goniądz (g. miejsko-wiejska) od południowego wschodu; Radziłów (g. wiejska) od południa; Wąsosz (g. wiejska) oraz Szczuczyn (g. miejsko-wiejska) od zachodu.

Typowo rolniczy region gminy Grajewo położony jest nad rzeką Ełk oraz Kanałem Rudzkim, a w jego granicach znajdują się jeziora Toczyłowo oraz Mierucie. Gminę charakteryzują walory przyrodnicze, a na jej terenach zlokalizowane są przestrzenne formy ochrony przyrody takie jak Ostoja Biebrzańska, Biebrzański Park Narodowy (otulina) oraz Specjalny Obszar Ochrony – Dolina Biebrzy. Należy również wspomnieć, że w gminie znajduje się wyjątkowy pomnik przyrody, który stanowi ponad kilometrowa aleja z liczbą prawie 200 różnogatunkowych drzew. Bliskie sąsiedztwo jezior i natury sprzyja rozwojowi infrastruktury turystyki. Na terenie gminy wytyczono dwa główne szlaki turystyczne: pieszy i rowerowy (biegnący przez Biebrzański Park Narodowy i jego otulinę). W strukturze użytkowania gruntów gminy dominują użytki rolne (ok 60%), a w mniejszym stopniu lasy i grunty leśne (ok 30%). Ze względu na dużą ilość łąk i pastwisk, mieszkańcy gminy specjalizują się głównie w hodowli bydła mlecznego – współpracując ze Spółdzielnią Mleczarską Mlekpól w Grajewie. To również w Grajewie powstało Pierwsze w Polsce Muzeum Mleka, które prezentuje interaktywną ekspozycję dotyczącą historii i tradycji związanych z podlaskim przemysłem mleczarskim.

Gmina Grajewo leży na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych na pograniczu Mazur i Podlasia, a także w pobliżu granicy państwowej z Rosją, Białorusią i Litwą. Przez jej tereny przebiegają dwie drogi krajowe krzyżujące się w mieście Grajewo: droga nr 61 (Warszawa – Budzisko) oraz droga nr 65 (Gołdap – Bobrowniki). Oprócz nich rejon gminy przecina osiowo linia kolejowa PKP nr 38 (Białystok – Gomno) ze stacją kolejową w Grajewie oraz przystankami kolejowymi (Podlasek i Ruda).

¹ 30 813 ha - powierzchnia gminy, 96 724 ha - powierzchnia powiatu

2. Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego

Zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji, przeprowadzenie procesu rewitalizacji ma na celu wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego na podstawie gminnego programu rewitalizacji oraz poprzez kompleksowe działania skoncentrowane terytorialnie. W związku z tym, obszar poddany rewitalizacji powinien zostać szczegółowo wyodrębniony na podstawie wskaźników prezentujących sytuację społeczno-gospodarczą gminy. W tym celu przyjęto metodologię przeprowadzenia delimitacji obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego. Obejmowała ona analizę mierzalnych zmiennych dotyczących sytuacji społecznej, demografii, kapitału społecznego, bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej, rynku pracy oraz sytuacji gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej w gminie.

Pierwszy etap diagnozy polegał na podziale obszaru gminy na jednostki porównawcze (sołectwa), który został opisany szczegółowo w następnym podrozdziale. Kolejnym krokiem było przeprowadzenie analizy tzw. danych zastanych (pozyskanych z Urzędu Gminy Grajewo, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Danówku, Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie i Komendy Powiatowej Policji w Grajewie). Analiza ta opiera się na zgromadzeniu wszystkich dostępnych i przydatnych materiałów oraz danych statystycznych, a następnie ich analizie i interpretacji. W celu przeprowadzenia rzetelnej analizy zastosowano dwa podejścia, bazujące na analizie dostępnych danych zastanych:

- a) statystyczne (analiza danych przetworzonych w taki sposób, aby możliwe było ich porównanie);
- b) przestrzenne (odniesienie danych do obszarów porównawczych i zobrazowanie ich za pomocą kartogramów).

Następnym etapem prac był wybór odpowiednich kryteriów delimitacji, a więc tak zwanych wskaźników lub zmiennych. W diagnozie uwzględniono przede wszystkim zmienne z zakresu sfery społecznej, a w następnej kolejności zmienne ze sfery pozaspołecznej, tj. ze sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Ich wyłonienie szczegółowo opisano w jednym z następnych podrozdziałów.

Kolejnym etapem diagnozy delimitacyjnej było przeprowadzenie analizy porównawczej w obrębie wyłonionych jednostek, na podstawie opracowanego katalogu wskaźników (badanie ilościowe). Działanie to umożliwiło wyłonienie tych obszarów porównawczych, które cechują się najwyższym stopniem zdegradowania w wymiarze społecznym i pozaspołecznym. Następnie dokonano weryfikacji sytuacji problemowej w gminie oraz wyodrębniono obszar rewitalizacji, uwzględniając ustawowe wskaźniki obligatoryjne dotyczące powierzchni (maksymalnie 20% powierzchni gminy) oraz ludności (maksymalnie 30% wszystkich mieszkańców gminy).

Charakterystyka wyróżnionych obszarów porównawczych

W celu przeprowadzenia skutecznego procesu rewitalizacji podzielono teren gminy na obszary porównawcze. Ze względu na dużą liczbę sołectw (49), zdecydowano się na powiązanie ich ze sobą terytorialnie w celu zgrupowania ich w mniejszą liczbę obszarów. Podczas fragmentacji terenów gminy uwzględniono podział: na sołectwa (administracyjny), na strukturę osadniczą oraz uwarunkowania przestrzenne. Wyszczególniono w sumie cztery jednostki porównawcze gminy, które prezentuje poniższa tabela:

Tabela 1. Podział wiejskich obszarów porównawczych w Gminie Grajewo

PODOBSZAR	SOŁECTWA
I	Boczki-Świdrowo, Chojnówek, Cyprki, Dybła, Flesze, Konopki, Konopki Kolonie, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Mareckie, Mierucie, Popowo, Uścianki, Wierzbowo, Wojewodzin.
II	Danówek, Elźbiecin, Kacprowo, Koszarówka, Koty-Rybno, Łamane Grądy, Łękowo, Sikora, Szymany, Szymany Kolonie, Toczyłowo.
III	Brzozowo, Brzozowa Wólka, Gackie, Godlewo, Grozimy, Lipińskie, Łojki, Łosewo, Modzele, Okół, Pieniążki, Ruda, Sienickie, Sojczyn Borowy, Podlasek.
IV	Białaszewo, Białaszewo-Kolonia, Białogrądy, Ciemnoszyje, Kapice, Przechody, Sojczynek, Sojczyn Grądowy, Zaborowo.

Źródło: opracowanie własne

Podczas gdy Obszar I oraz II charakteryzują się bliskim sąsiedztwem miasta Grajewo, a także występującą suburbanizacją; Jednostki III oraz IV wyróżniają się niską gęstością zaludnienia oraz wysokim poziomem zalesień i występowaniem pól uprawnych (terenów ściśle rolniczych).

Następna tabela przedstawia wyróżnione obszary porównawcze wraz z uwzględnieniem ich powierzchni oraz liczby mieszkańców. Dane te odniesiono do wartości dla całej gminy.

Tabela 2. Zestawienie obszarów porównawczych w ramach programu rewitalizacji

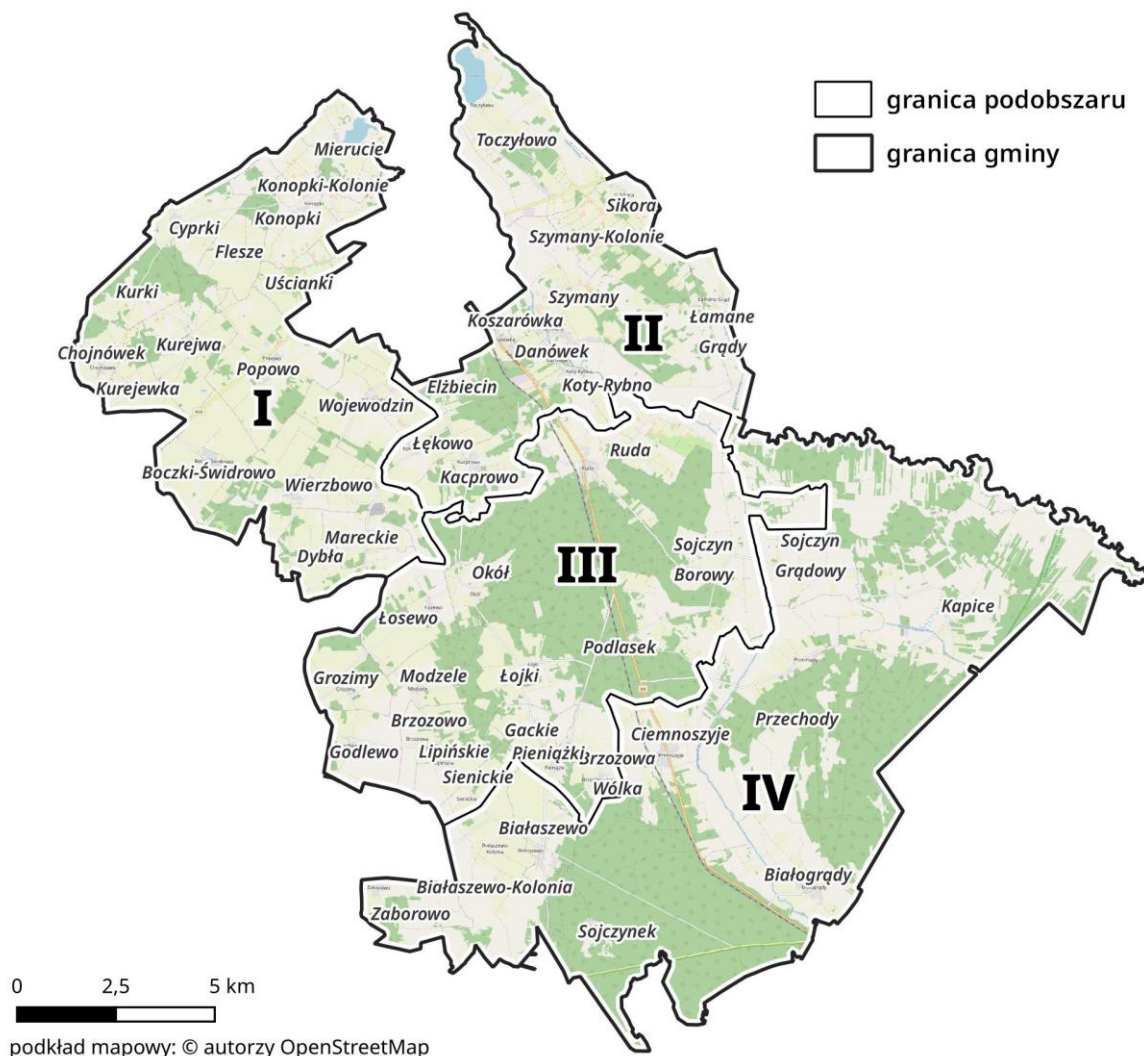
Nazwa obszaru	Powierzchnia [ha]	Udział % powierzchni	Liczba ludności	Udział % ludności
Obszar I	6 426	20,8%	2 139	37,0%
Obszar II	5 046	16,4%	1 270	22,0%
Obszar III	7 812	25,3%	1 356	23,4%
Obszar IV	11 542	37,4%	1 019	17,6%
Gmina	30 827	100,0%	5 784	100,0%

Źródło: opracowanie własne

Analizując dane jednostek zawarte w powyższej tabeli należy zwrócić uwagę na ich wartości. Zwłaszcza liczby wyrażające ludność i powierzchnię będą mieć wpływ na wynik poszczególnych wskaźników omówionych w diagnozie. Obszarem o największej powierzchni (37,4%) jest Jednostka IV, a z kolei

najmniejszą powierzchnią (16,4%) charakteryzuje się Jednostka II. Największa liczba ludności (37%) zamieszkuje Obszar I, natomiast najmniejsza liczba mieszkańców (17,6%) charakteryzuje Obszar IV. Poniżej, w formie graficznej zaprezentowano podział gminy Grajewo na obszary porównawcze.

Rysunek 1. Podział Grajewo na obszary porównawcze

Źródło: opracowanie własne

Dobór kryteriów delimitacji obszaru zdegradowanego

Według przyjętej metodologii przeprowadzenia diagnozy delimitacyjnej, kolejnym jej krokiem było wyselekcjonowanie odpowiednich zmiennych. Właściwymi wskaźnikami do analizy są takie, które w konkretny sposób różnicują obszary porównawcze, wskazując czy na ich terenach występuje sytuacja kryzysowa czy też nie. Poniżej w formie zestawienia tabelarycznego przedstawiono opracowany katalog 24 zmiennych. Do każdego wybranego wskaźnika dołączono jego opis metodologiczny wraz ze źródłem danych, podziałem na odpowiednie sfery, a w prawej kolumnie z podziałem na stymulantę lub destymulantę. Zależy to od tego, czy wysoka wartość wskaźnika świadczy o rozwoju gminy (S) czy też o występowaniu zjawiska kryzysowego (D).

Tabela 3. Katalog wskaźników - kryteria delimitacji

SFERA	ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)
SFERA SPOŁECZNA	1. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Wskaźnik dotyczący aspektu demograficznego. Wskaźnik obliczony jako różnica między liczbą urodzeń i zgonów na danym obszarze, podawany w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	2. Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący różnicę między zameldowaniem a wymeldowaniem ludności z danego obszaru, w określonym czasie. Wskaźnik wyrażony w formie przeliczeniowej na 1000 mieszkańców obszaru. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	3. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik skupiający się na ocenie sytuacji społeczności obszaru na lokalnym rynku pracy dotyczący osób poszukujących pracy i zarejestrowanych jako bezrobotne. Zmienna prezentowana w formie średniej przeliczeniowej pokazującej liczbę osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie	Destymulanta
	4. Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik określa liczę osób pozostających w rejestrze PUP przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat. Zmienna prezentowana w formie przeliczeniowej pokazującej liczbę osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie	Destymulanta
	5. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Wskaźnik odnoszący się do liczby bezrobotnych w strukturze ludności. Zmienna policzona jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie	Destymulanta
	6. Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący popyt na usługi ośrodka pomocy społecznej na danym obszarze oraz obrazujący stan lokalnej społeczności w zakresie liczby klientów ośrodka pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Danówku	Destymulanta
	7. Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Wskaźnik prezentujący skalę pomocy społecznej udzielanej mieszkańcom, którzy nie są w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania. Zmienna prezentowana w formie przeliczeniowej liczby osób pobierających dodatki mieszkaniowe na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Danówku	Destymulanta
	8. Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący popyt na usługi pomocy społecznej na danym obszarze oraz obrazujący poziom zapotrzebowania na świadczenia przez osoby z niepełnosprawnością (lub ze względu na niepełnosprawność) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Danówku	Destymulanta

SFERA	ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)
SFERA SPOŁECZNA	9. Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący poziom bezpieczeństwa na danym obszarze, skupia się na prezentacji danych dotyczących poważnych naruszeń prawa. Zmienna przedstawiana jako liczba zdarzeń zakwalifikowanych jako przestępstwo w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło danych: Komenda Powiatowa Policji w Grajewie	Destymulanta
	10. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik obrazujący poziom aktywności społecznej mieszkańców poszczególnych obszarów gminy. Wskaźnik prezentowany w formie przeliczeniowej liczbą organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	11. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców	Wskaźnik dotyczący życia publicznego i kulturalnego opisujący liczbę osób zapisanych do bibliotek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
SFERA GOSPODARCZA	12. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik obrazujący poziom rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych obszarach, prezentowany w formie przeliczeniowej wyrażanej stosunkiem zarejestrowanych gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	13. Różnica pomiędzy nowozarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców	Wskaźnik obrazujący tendencje związane z rozwojem przedsiębiorczości. Wyrażany przez różnicę liczby nowozarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
SFERA ŚRODOWISKOWA	14. Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem [%]	Wskaźnik obrazujący skalę zagrożenia wyrobami azbestowym. Wartość wskaźnika wyrażona została w procentach poprzez udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Destymulanta
	15. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym [%]	Wskaźnik opisujący jaki odsetek budynków mieszkalnych w poszczególnych obszarach znajduje się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym. Zmienna wyrażana w wartościach procentowych. Źródło: BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)	Destymulanta
	16. Średnie roczne stężenie PM2.5	Wskaźnik dotyczy jakości powietrza w poszczególnych obszarach, wyrażany w postaci wartości stężenia pyłów zawieszonych PM2.5 Źródło: https://powietrze.gios.gov.pl/	Destymulanta

SFERA	ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)
	17. Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe [%]	Wskaźnik przedstawia udział gospodarstw, w których źródłem jest paliwo stałe, a dokładniej odsetek tych punktów, wskazanych w ewidencji, których źródłem ogrzewania jest paliwo stałe. Źródło: Inwentaryzacja źródeł ciepła Urząd Gminy Grajewo.	Destymulanta
SFERA PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNA	18. Dostępność punktów usług publicznych (apteki, banki, biblioteki, instytucje kultury, poczta, świetlice, urzędy)	Wskaźnik określa poziom dostępności instytucji publicznych. Poddano go ocenie na podstawie liczby aptek, bibliotek, banków, urzędów pocztowych, urzędów, instytucji kultury, świetlic przypadających na 1000 mieszkańców obszaru (w znaczeniu organizacyjnym). Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	19. Stosunek terenów rekreacyjnych w powierzchni ogółem	Wskaźnik prezentujący dostęp do przestrzeni rekreacyjnych w poszczególnych obszarach. Wskaźnik został oceniony na podstawie danych przestrzennych obrazujących udział terenów rekreacyjnych w powierzchni jednostki ogółem. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Stymulanta
	20. Dostępność komunikacyjna [%]	Wskaźnik obrazuje dostępność przystanków komunikacji publicznej w poszczególnych obszarach. Wyrażony jest on jako wartość procentowa udziału liczby przystanków w danym obszarze do ogólnej liczby przystanków w gminie. Źródło: źródło danych: lokalnie.gtvbus.pl/kedzierzyn-kozle/	Stymulanta
	21. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	Wskaźnik obrazuje udział terenów z nawierzchnią ziemną, zapewniającą naturalną wegetację. Wskaźnik zaprezentowany w formie udziału (odsetka) w stosunku do ogólnej powierzchni jednostki. Źródło: BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)	Stymulanta
SFERA TECHNICZNA	22. Liczba zabytków i pomników przyrody na km ²	Wskaźnik odnoszący się do liczby zabytków oraz pomników przyrody na danym obszarze. Zmienna wyrażona jako średnia liczba takich obiektów w przeliczeniu na km ² . Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Destymulanta
	23. Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji	Wskaźnik skupiający się na ocenie potrzeb związanych z termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej. Wskaźnik wyrażony jako wartość procentowa w ogóle budynków użyteczności publicznej na danym obszarze. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Destymulanta
	24. Udział obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami	Wskaźnik odnoszący się do dostosowania budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Wskaźnik wyrażony jako wartość procentowa w ogóle budynków użyteczności publicznej na danym obszarze. Źródło: Urząd Gminy Grajewo	Destymulanta

Źródło: opracowanie własne

3. Diagnoza obszaru zdegradowanego

Zgodnie z przyjętą w dokumencie metodyką, kolejnym krokiem było przeprowadzanie rzetelnej analizy zmiennych, która przedstawiona została w poniższych rozdziałach z podziałem na sfery, w formie szczegółowych opisów, w ujęciu tabelarycznym oraz w postaci diagramów mapowych.

Sfera społeczna

Pierwszą zanalizowaną sferą była sfera społeczna, która jest najistotniejsza z punktu widzenia Ustawy o rewitalizacji. Według jej zapisów, podejmowane działania rewitalizacyjne w ramach GPR powinny wpływać na poprawę jakości życia lokalnej społeczności. Zmienne w sferze społecznej zawierają w sobie najważniejsze dane, a ich analiza pozwala na zidentyfikowanie problemów i niekorzystnych procesów społecznych pojawiających się na poszczególnych obszarach. Tym samym to właśnie wskaźniki w sferze społecznej pozwolą na wyznaczenie obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. Wykorzystane w diagnozie delimitacyjnej gminy Grajewo zmienne określają: atrakcyjność osiedleńczą obszarów, kwestie dotyczące bezrobocia, bezpieczeństwo publiczne w gminie, aktywność mieszkańców oraz skalę korzystania z pomocy społecznej.

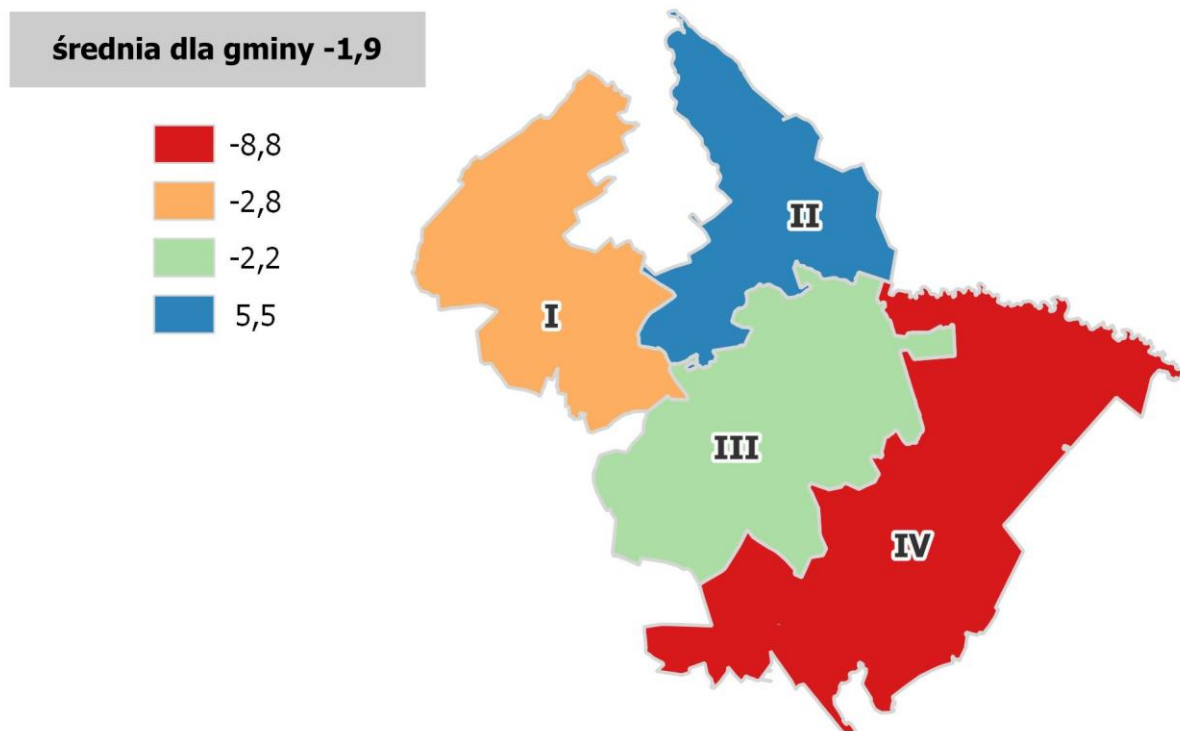
Analizę sfery społecznej rozpoczęto od zbadania stanu populacji gminy, który wyrażony został za pomocą przyrostu naturalnego. Wartość tej zmiennej obliczono z różnicy liczby urodzeń do liczby zgonów oraz odniesiono do 1000 mieszkańców. W gminie Grajewo zaobserwowano przeważającą liczbę zgonów (56) nad urodzeniami (45) w ujemnej liczbie 11, co w stosunku do 1000 mieszkańców wpływa na wartość wskaźnika równą -1,9. Ujemną zmienną odnotowano w trzech z czterech obszarów porównawczych. Jednak najbardziej niekorzystna sytuacja (występowanie kryzysu) charakteryzuje Jednostkę IV z wartością -8,8. Najkorzystniejszą sytuacją odznaczył się natomiast Obszar II ze zmianą w wysokości 5,5, na co miała wpływ najmniejsza liczba zgonów (7). W poniższej tabeli zaprezentowano dane dla poszczególnych jednostek porównawczych, a na następnej stronie przedstawiono wskaźnik w formie graficznej (mapowej). Miejsce kryzysowe oznaczono kolorem czerwonym.

Tabela 4. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	12	18	-6	-2,8
Obszar II	1 270	14	7	7	5,5
Obszar III	1 356	13	16	-3	-2,2
Obszar IV	1 019	6	15	-9	-8,8
Gmina	5 784	45	56	-11	-1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

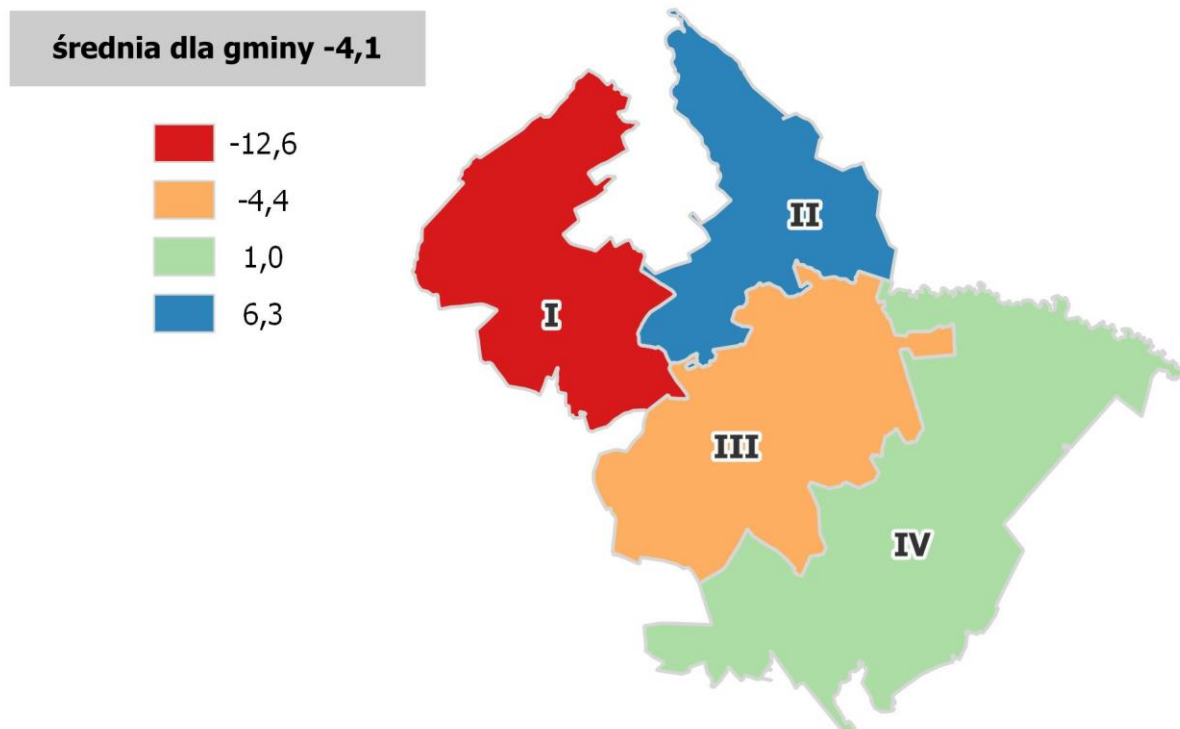
W ramach badania stanu populacji gminy Grajewo zanalizowano także kolejną zmienną — saldo migracji na 1000 mieszkańców. Została ona wyliczona podobnie do poprzedniej, biorąc jednak pod uwagę inne dane. Najpierw odjęto liczbę wymeldowanych osób od liczby osób zameldowanych, a następnie różnicę tę odniesiono do 1000 mieszkańców. Wartość wskaźnika dla całej gminy wyniosła -4,1, ponieważ w analizowanym okresie w gminie Grajewo odnotowano 141 zameldowań i 165 wymeldowań. Tym samym populacja gminy w wyniku ruchów migracyjnych zmniejszyła się o 248 osoby. Spośród analizowanych jednostek wyróżnić można tę o najmniej korzystnym i ujemnym wyniku salda migracji na 1000 mieszkańców i jest to Obszar I (-12,6). W porównaniu do pozostałych, może to wskazywać na niską atrakcyjność osiedleńczą tych terenów. Z kolei Obszar II charakteryzuje się odwrotną sytuacją, gdyż na jego terenach odnotowano najwyższe i korzystne saldo migracji (6,3).

Tabela 5. Saldo migracji na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji	Saldo migracji na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	53	80	-27	-12,6
Obszar II	1 270	47	39	8	6,3
Obszar III	1 356	25	31	-6	-4,4
Obszar IV	1 019	16	15	1	1,0
Gmina	5 784	141	165	-24	-4,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

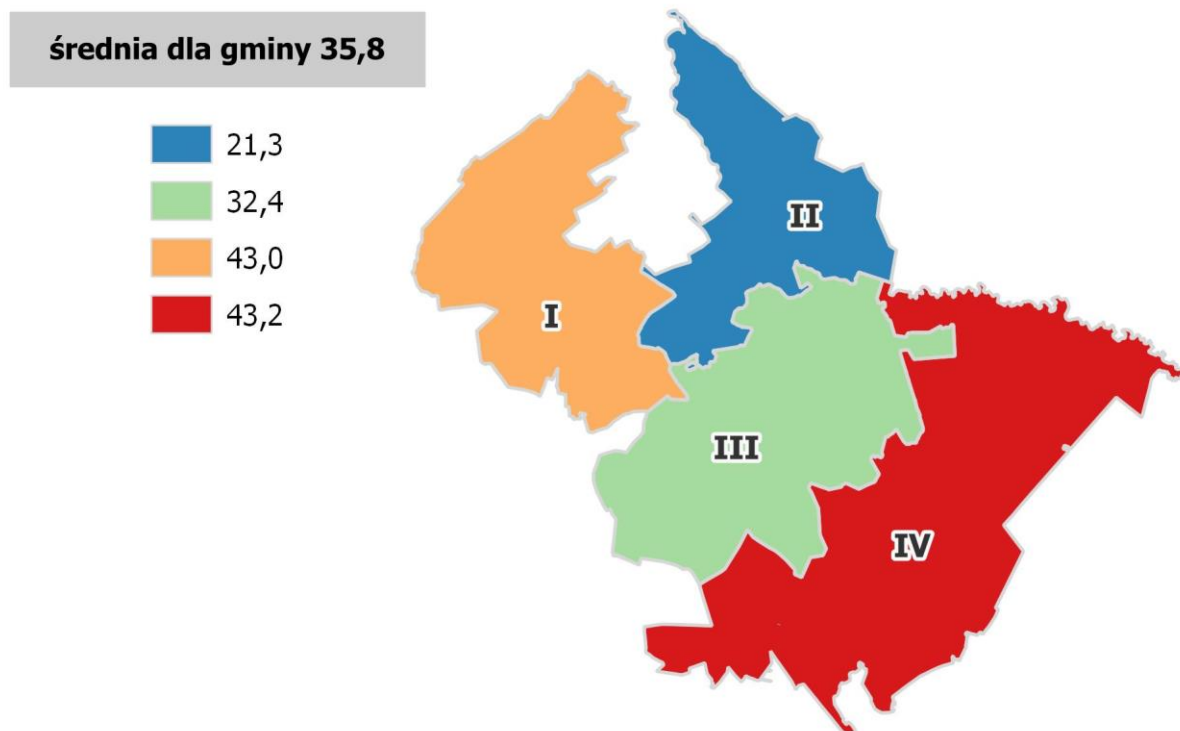
Kolejną zmienną bada sytuację bezrobocia w gminie Grajewo. Wskaźnik ten obliczony został poprzez liczbę osób bezrobotnych przypadających na 1000 mieszkańców. W gminie Grajewo zarejestrowanych jest łącznie 207 osób bezrobotnych. Wartość wskaźnika w odniesieniu do 1000 mieszkańców wyniosła zatem 35,8. Sytuacja czterech obszarów jest podzielona — w połowie jednostek wartość wskaźnika przekroczyła średnią dla gminy, a w drugiej połowie pozostała niższa od tej wartości. Najbardziej niekorzystną sytuację odnotowano w Obszarze IV (43,2), a następnie w Obszarze I (43,0), w którym mieszka największa liczba bezrobotnych w gminie. Natomiast stosunkowo najlepszą sytuacją charakteryzuje się Jednostka II, gdzie wartość wskaźnika wynosi 21,3 oraz zarejestrowanych jest najmniej osób bezrobotnych.

Tabela 6. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	92	43,0
Obszar II	1 270	27	21,3
Obszar III	1 356	44	32,4
Obszar IV	1 019	44	43,2
Gmina	5 784	207	35,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie

Rysunek 4. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

W celu lepszego zdiagnozowania zjawiska bezrobocia na terenie gminy Grajewo analizie poddano również dane dotyczące osób długotrwale bezrobotnych. Zgodnie z definicją GUS, mieszkańcy długotrwale bezrobotni to „osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy”².

Długotrwałe bezrobocie może sprzyjać niekorzystnym zjawiskom społecznym oraz prowadzić do patologii społecznych, jak również marginalizacji i wykluczenia tej grupy osób. W gminie Grajewo takich osób jest 109, co wpływa na wysokość wskaźnika o wartości 18,8. Tylko w jednej jednostce odnotowano przekroczenie tej średniej dla gminy i nastąpiło to w Obszarze I (26,2), gdzie zarejestrowanych jest najwięcej długotrwale bezrobotnych (56). Spośród pozostałych jednostek najlepsza sytuacja wystąpiła w Obszarze II (10,2).

Tabela 7. Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców

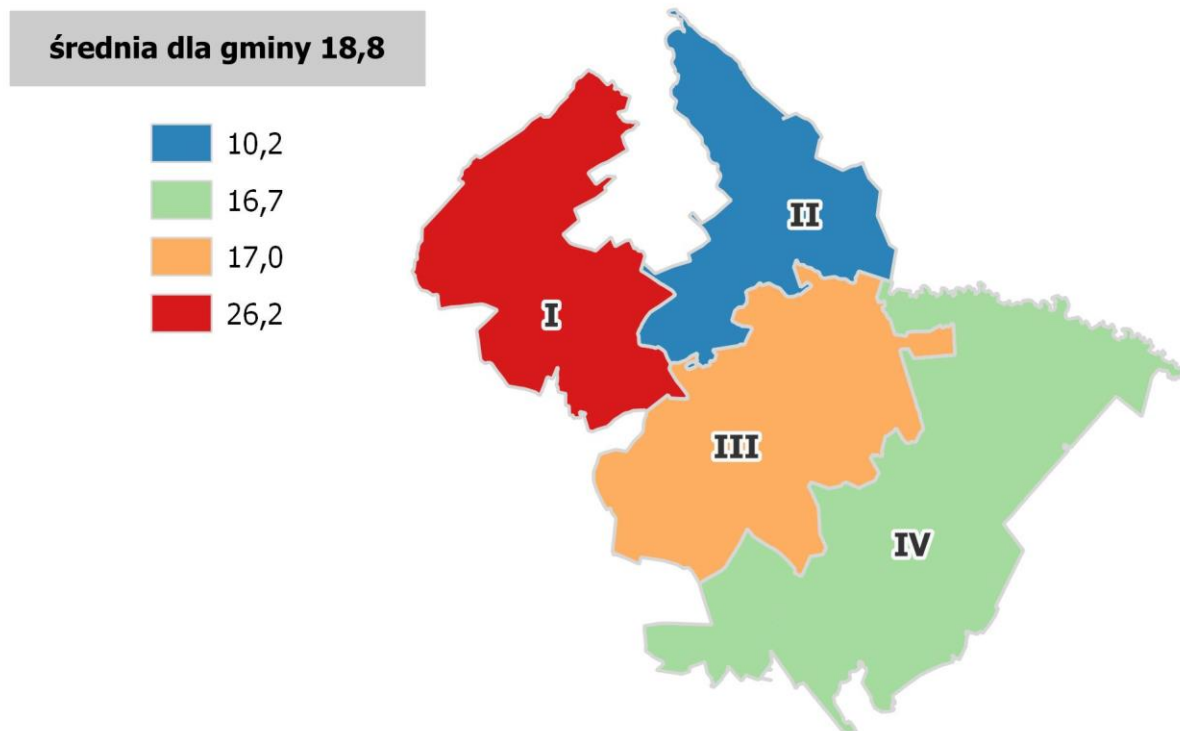
Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba długotrwale bezrobotnych ogółem	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	56	26,2
Obszar II	1 270	13	10,2
Obszar III	1 356	23	17,0

² <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystycepublicznej/2389,pojecie.htm>

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba długotrwale bezrobotnych ogółem	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców
Obszar IV	1 019	17	16,7
Gmina	5 784	109	18,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie

Rysunek 5. Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Ostatnim wskaźnikiem, badającym szerokie zjawisko bezrobocia w gminie Grajewo, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Podobnie jak w przypadku zmiennej dotyczącej sytuacji demograficznej, wysoki współczynnik tego wskaźnika może mówić o poważnym obciążeniu osób pracujących. Zwłaszcza jeśli sytuacja kryzysowa w obu omawianych przypadkach dotyczy tego samego podobszaru.

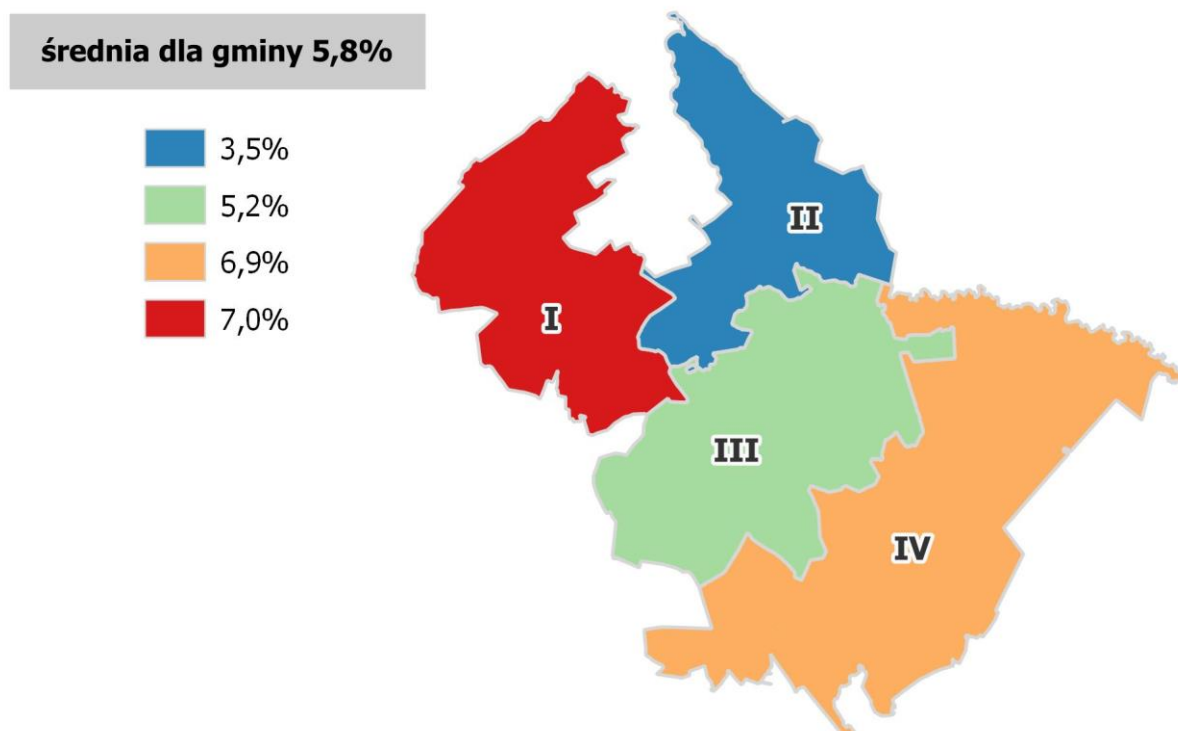
Analiza tego wskaźnika przedstawia się w korzystnym świetle, gdyż na 207 osób bezrobotnych przypada 3 560 osób w wieku produkcyjnym. Oznacza to, że zmienna dla całej gminy przyjmuje niską wartość 5,8%, a dla obszarów porównawczych pozostaje on niższy od 10%. Jednocześnie w Jednostce I wartość omawianej zmiennej przyjmuje najwyższą wartość kryzysową równą 7,0%, a więc przekraczającą średnią wartość dla gminy. Podobny, ale niższy wynik odnotowano w Obszarze IV (6,9%). Natomiast najkorzystniej przedstawia się sytuacja Obszaru II (3,5%), gdzie na 770 osób w wieku produkcyjnym przypada tylko 27 osób bezrobotnych.

Tabela 8. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Nazwa obszaru	Liczba bezrobotnych	liczba osób w wieku produkcyjnym	Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym
Obszar I	92	1 307	7,0%
Obszar II	27	770	3,5%
Obszar III	44	848	5,2%
Obszar IV	44	635	6,9%
Gmina	207	3 560	5,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie

Rysunek 6. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne

Następne zagadnienie — zapotrzebowanie na usługi publiczne oparte na pomocy społecznej — zostało przeanalizowane za pomocą trzech wskaźników. Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, mieszkańcy gminy, którzy borykają się z problemami społecznymi i znajdują się w trudnej sytuacji życiowej są kluczowymi interesariuszami procesu rewitalizacji. Na terenie gminy Grajewo omawiane usługi publiczne zapewnia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Danówku. Analiza danych udostępnionych przez Ośrodek umożliwiła ocenę zakresu występujących problemów społecznych oraz oszacowanie odsetka mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Pierwsza zmienna badająca powyższe zagadnienie skupia się na liczbie klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej przypadających na 1000 mieszkańców. W gminie Grajewo odnotowano 525 osób będących klientami GOPS, a w odniesieniu do 1000 mieszkańców wskaźnik przyjął wartość 90,8.

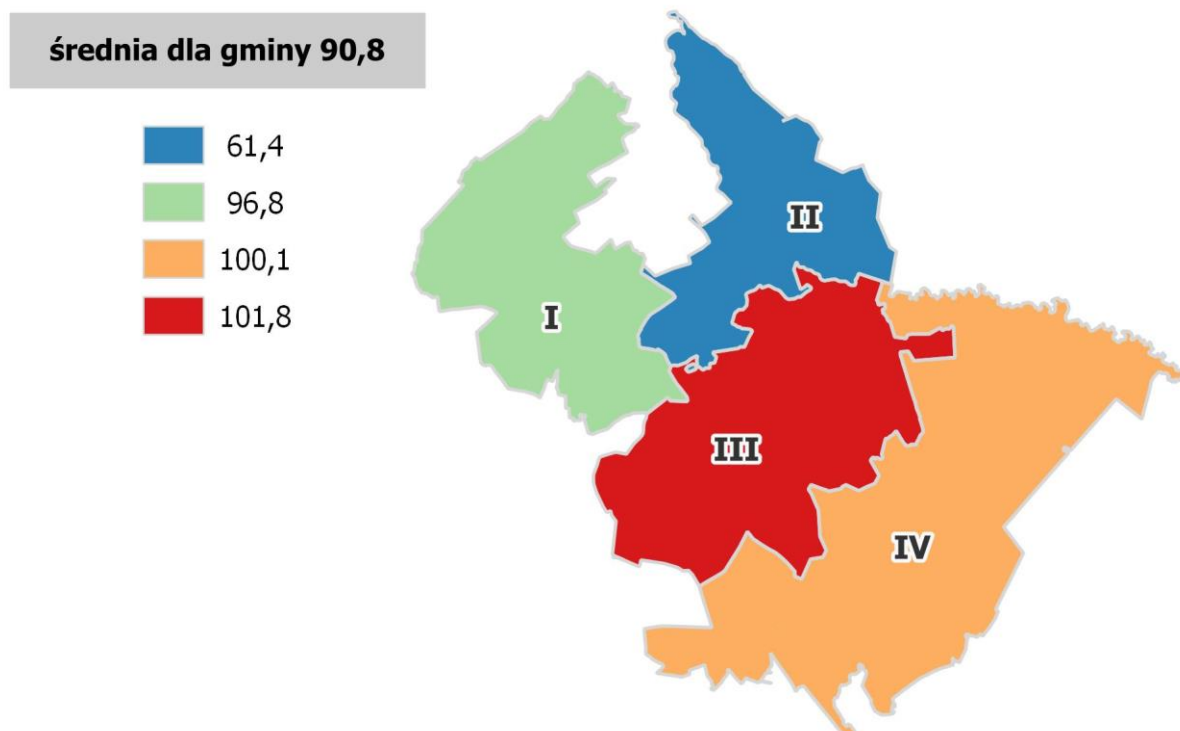
Spośród trzech obszarów o wyniku zmiennej wyższym od gminy wyróżnia się Jednostka III, gdzie wartość analizowanego wskaźnika osiągnęła wartość 101,8. Jest to najmniej korzystna sytuacja w gminie, przewyższająca o połowę najniższą wartość zaobserwowaną w Jednostce II równą 61,4.

Tabela 9. Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej ogółem	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	207	96,8
Obszar II	1 270	78	61,4
Obszar III	1 356	138	101,8
Obszar IV	1 019	102	100,1
Gmina	5 784	525	90,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Danówku

Rysunek 7. Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest liczba udzielonych świadczeń w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Osoby korzystające ze świadczeń ogółem, to suma osób, którym decyzją przyznano poszczególne rodzaje świadczeń. Do liczby świadczeń ogółem wlicza się zarówno pomoc pieniężną (zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe) jak i niepieniężną, (schronienie, posiłek, ubranie, usługi opiekuńcze).

W badanym roku na terenie gminy Grajewo udzielono w sumie 25 997 świadczeń. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców przyznano 4 494,6 świadczeń. Pod tym względem najlepiej wypadł Obszar II, gdzie

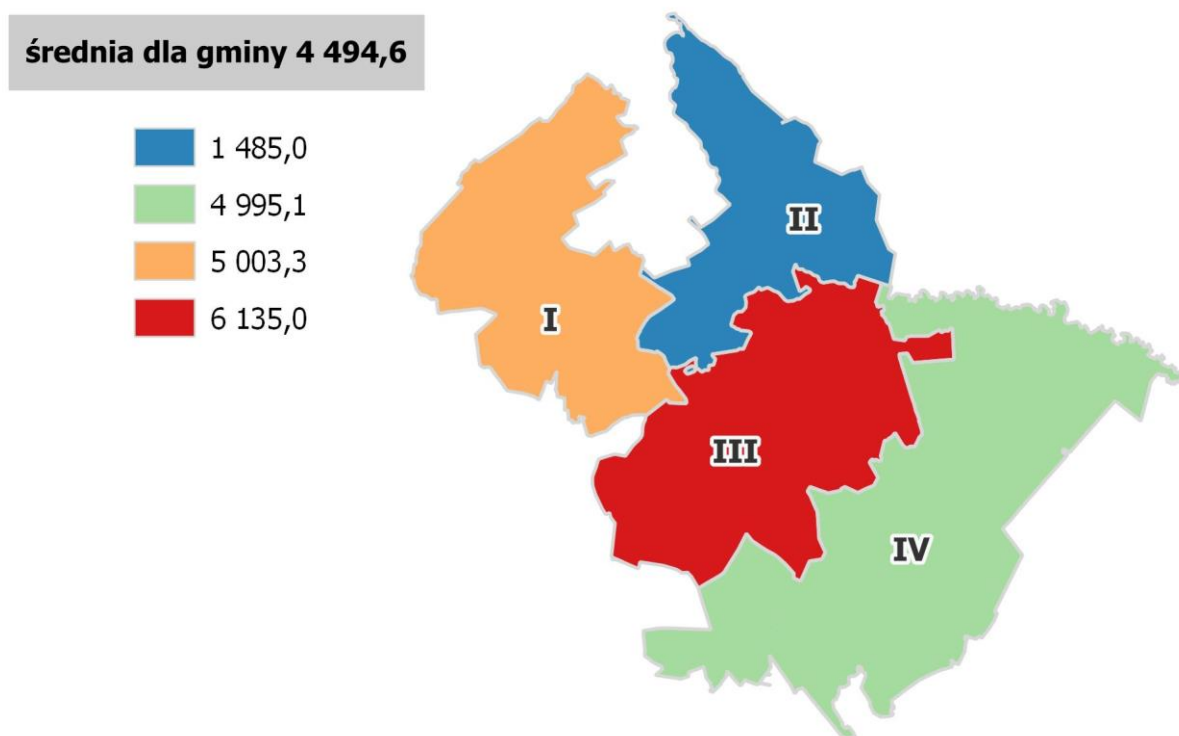
wartość wskaźnika w wysokości 1 485,0 jako jedyna nie przekroczyła średniej gminy. Choć największej świadczeń w liczbie 10 702 udzielono w Jednostce I o wysokości zmiennej 5 003,3, to najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Jednostce III w wysokości 6 135,0, gdzie przyznano ogółem 8 319 świadczeń.

Tabela 10. Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń ogółem	Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców.
Obszar I	2 139	10 702	5 003,3
Obszar II	1 270	1 886	1 485,0
Obszar III	1 356	8 319	6 135,0
Obszar IV	1 019	5 090	4 995,1
Gmina	5 784	25 997	4 494,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Danówku

Rysunek 8. Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Trzecia z kolei zmienna skupiająca się na tym samym obszarze problemowym (pomoc społeczna) to liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców. Osoby te, stanowią grupę zagrożoną wykluczeniem społecznym z uwagi na brak możliwości zaspokojenia swoich potrzeb (brak dostosowania usług, przestrzeni, instytucji do potrzeb osób z niepełnosprawnością lub o specjalnych potrzebach).

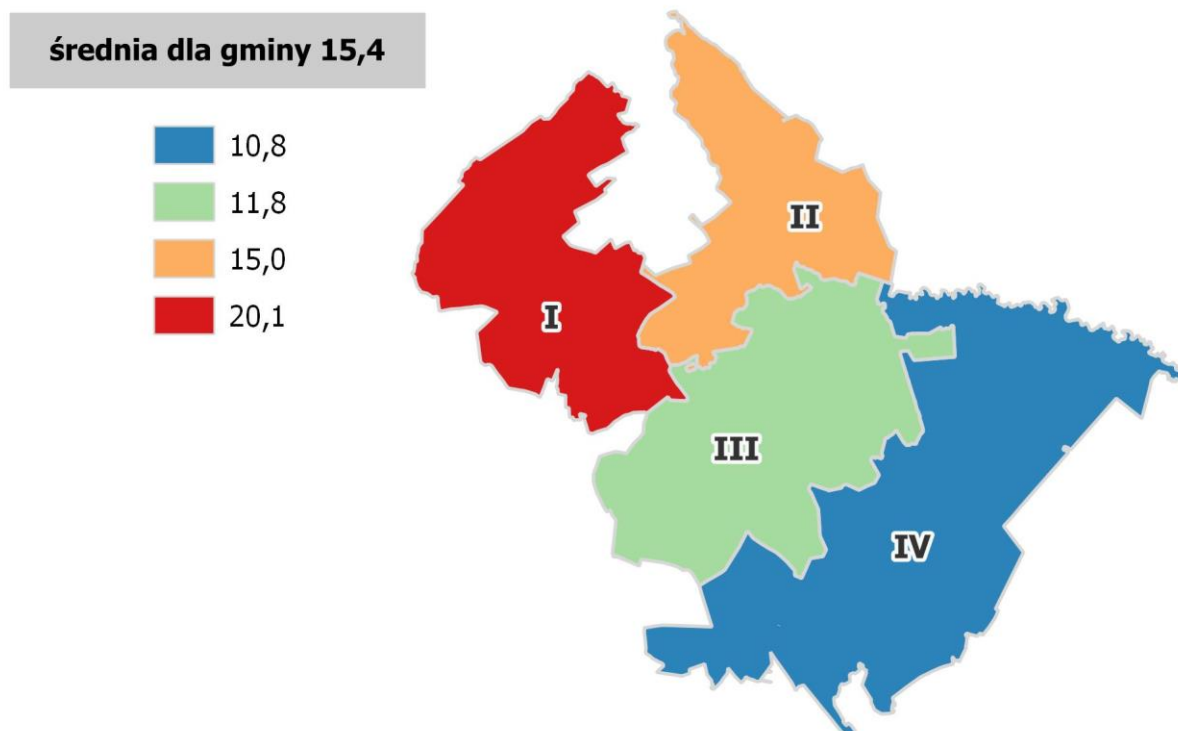
W gminie Grajewo z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej świadczenia ze względu na niepełnosprawność pobierało 89 osób, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosło 15,4. Najwyższą wartość wskaźnika zaobserwowano na terenie Obszaru I (20,1), gdzie liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność wyniosła 43 osób. Natomiast najkorzystniejszą sytuacją przedstawia się dla Obszaru IV, gdzie wskaźnik wyniósł najniższą wartość 10,8.

Tabela 11. Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	43	20,1
Obszar II	1 270	19	15,0
Obszar III	1 356	16	11,8
Obszar IV	1 019	11	10,8
Gmina	5 784	89	15,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Danówku

Rysunek 9. Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Wyznacznikiem poziomu bezpieczeństwa w gminie Grajewo został wskaźnik liczby przestępstw na 1000 mieszkańców. Kondycja społeczna gminy, w kontekście poziomu odczuwanego bezpieczeństwa, ma istotne znaczenie dla planowanych działań rewitalizacyjnych. Bezpieczeństwo wpływa na jakość życia mieszkańców oraz na atrakcyjność osiedleńczą gminy.

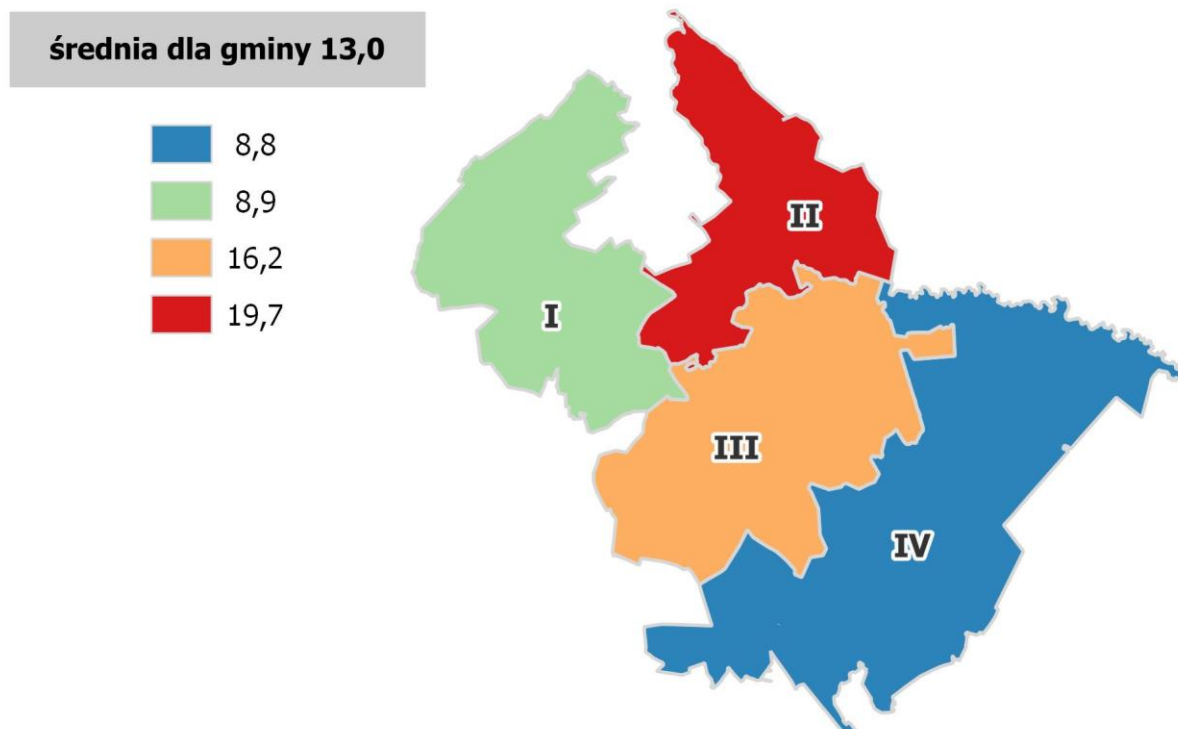
W gminie Grajewo odnotowano 75 wykroczeń prawnych zakwalifikowanych jako przestępstwo, a wartość wskaźnika liczby odnotowanych przestępstw na 1000 mieszkańców wyniosła 13,0. Największą liczbę przestępstw (25) oraz sytuację kryzysową zaobserwowano w Obszarze II (19,7). Wskaźnik z równie wysoką wartością 16,2 charakteryzuje Jednostkę III, gdzie zarejestrowano zbliżoną liczbę wykroczeń (22). Porównywalnie niskie wartości zmiennej odnotowano w Obszarach I (8,9) oraz VI (8,8), które charakteryzuje najbezpieczniejsza sytuacja w gminie, a wskaźnik liczby przestępstw jest mniejszy od średniej dla gminy.

Tabela 12. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Ogólna liczba przestępstw	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	19	8,9
Obszar II	1 270	25	19,7
Obszar III	1 356	22	16,2
Obszar IV	1 019	9	8,8
Gmina	5 784	75	13,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Grajewie

Rysunek 10. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Ostatnie dwie zmienne analizowane w ramach sfery społecznej zbadały kapitał społeczny składający się na aktywność społeczną i uczestnictwo w życiu publicznym mieszkańców gminy. W tym zakresie w pierwszej kolejności analizie poddano stopień zrzeszania się mieszkańców, który wyrażono w liczbie

organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Organizacje pozarządowe stanowią istotny element demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ umożliwiają wspólne działanie ludzi o podobnych zainteresowaniach, wzbogacając ich życie i życie społeczności, kształtują liderów społecznych.

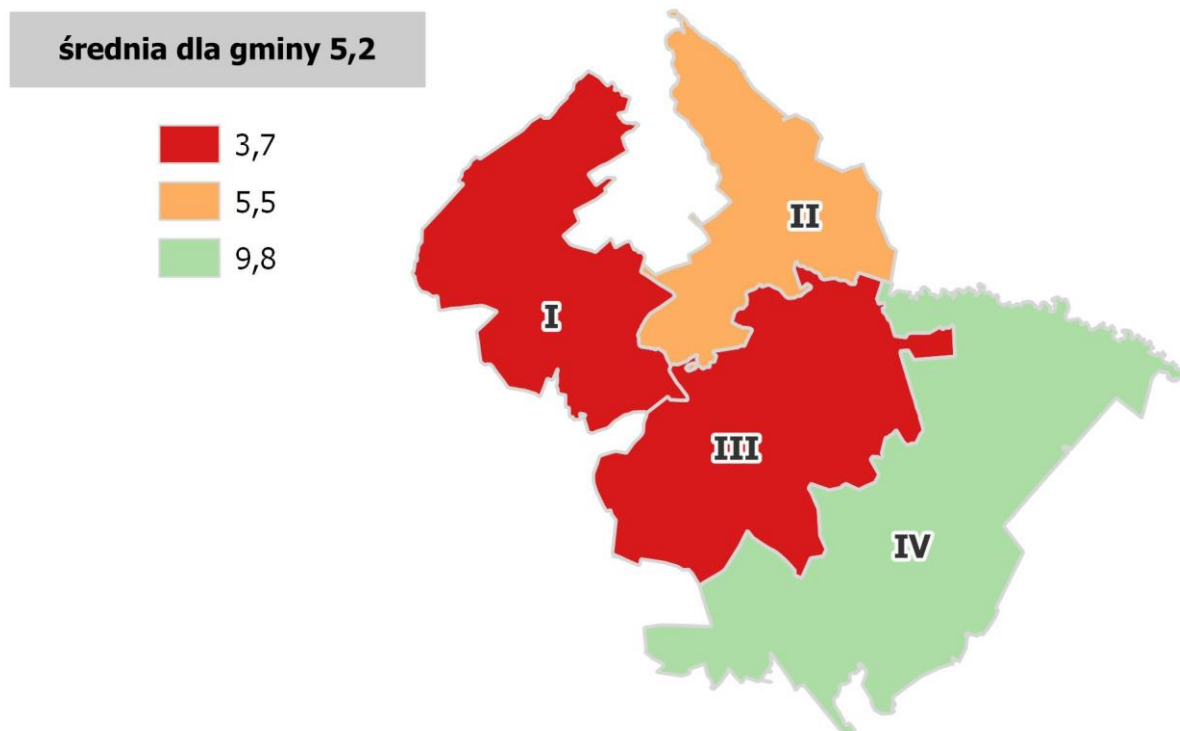
Na terenie gminy Grajewo w badanym roku funkcjonowało 30 organizacji, co w odniesieniu do 1000 mieszkańców daje wartość 5,2. Najwięcej organizacji zarejestrowanych jest w Obszarze IV (10), dla którego wskaźnik był najwyższy i wyniósł 9,8. Natomiast najniższą wartość wskaźnika (3,7) odnotowano na dwóch obszarach nr I oraz III, w których funkcjonowało odpowiednio 8 i 5 organizacji. Może to świadczyć o stosunkowo niskim zaangażowaniu mieszkańców w sprawy gminy, a tym samym o niskim potencjale do realizacji działań społecznych ze względu na brak działalności stowarzyszeń i fundacji.

Tabela 13. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	8	3,7
Obszar II	1 270	7	5,5
Obszar III	1 356	5	3,7
Obszar IV	1 019	10	9,8
Gmina	5 784	30	5,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 11. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

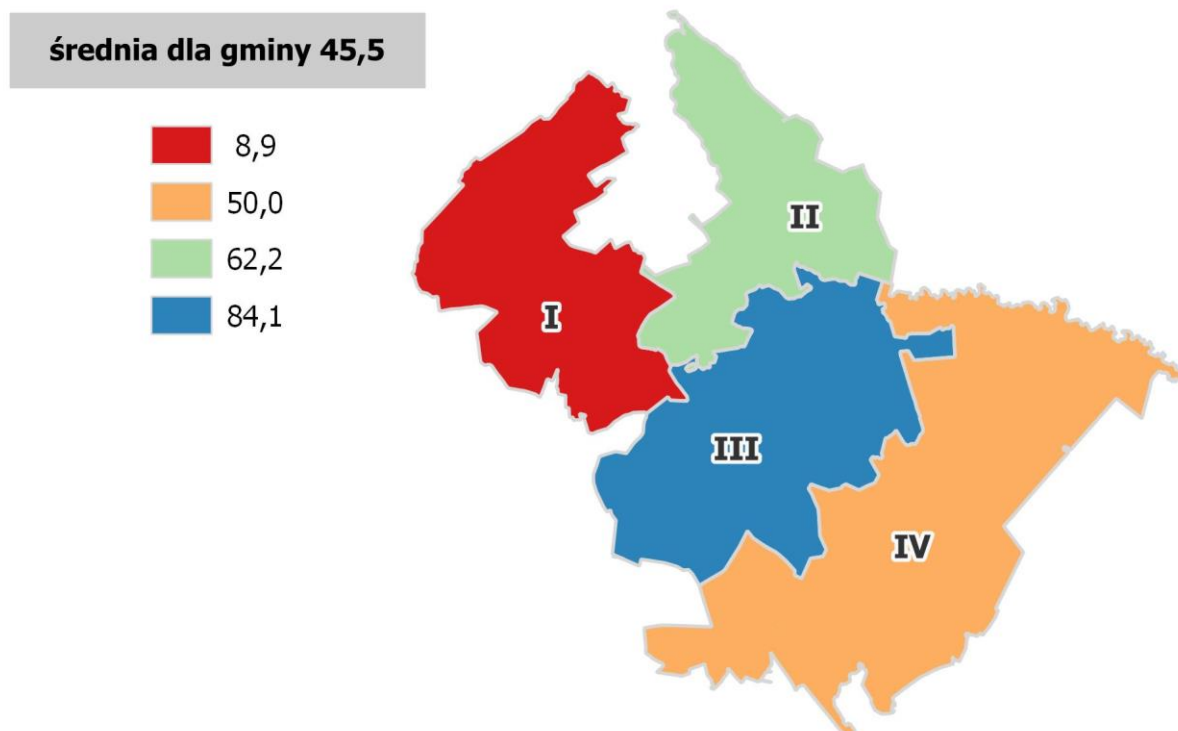
Drugi wskaźnik z zakresu kapitału społecznego skupia się na życiu publicznym mieszkańców i bada uczestnictwo w życiu kulturalnym gminy. W tym celu wykorzystano dane dotyczące liczby czytelników bibliotek gminnych. W badanym roku do Gminnej Biblioteki Publicznej Gminy Grajewo z siedzibą w Rudzie zapisane były w sumie 263 osoby, a więc zaledwie 4,5% mieszkańców. Natomiast wartość zmiennej dla gminy wyniosła 45,5, co oznacza że na 1000 ludności przypada około 46 czytelników. W poniższym zestawieniu tabelarycznym wyraźnie wyróżnia się Obszar I, dla którego wskaźnik przyjął najmniejszą i jednocześnie najbardziej niekorzystną wartość 8,9. Tylko 19 osób z tej jednostki zapisanych jest do Biblioteki, co może wskazywać na niskie zainteresowanie czytelnictwem wśród mieszkańców lub brakiem możliwości skorzystania z usług bibliotecznych. Zdecydowanie najwięcej czytelników zamieszkuje Obszar III w liczbie 114, co przekłada się na najwyższy wynik zmiennej — 84,1.

Tabela 14. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba osób zapisanych do biblioteki	Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	19	8,9
Obszar II	1 270	79	62,2
Obszar III	1 356	114	84,1
Obszar IV	1 019	51	50,0
Gmina	5 784	263	45,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 12. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Sfera gospodarcza

W ramach oceny sfery gospodarczej gminy Grajewo, analizie poddano dane dotyczące poziomu rozwoju przedsiębiorczości oraz tendencji z nim związanych. Badanie dwóch zmiennych z tej sfery pozwoliło na zidentyfikowanie obszarów, w których występuje szczególna koncentracja podmiotów gospodarczych. To z kolei może świadczyć o dogodnych warunkach do rozwoju przedsiębiorczości w jednostkach porównawczych. Natomiast obszary, w których liczba działających podmiotów jest niska, charakteryzują się słabym potencjałem gospodarczym.

Gmina Grajewo należy do Lokalnej Grupy Działania Biebrzański Dar Natury. Obszar LGD jest spójny gospodarczo ze względu na typowo rolniczy charakter terenu wraz z towarzyszącymi temu charakterystycznymi cechami – czyli dużym uzależnieniem zawodowym ludności od produkcji rolnej i małej ilości miejsc pracy poza rolnictwem. Ponadto zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) gmina posiada status zagrożonej trwałą marginalizacją wg *Zaktualizowanej listy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją na potrzeby programowania 2021 – 2027*.

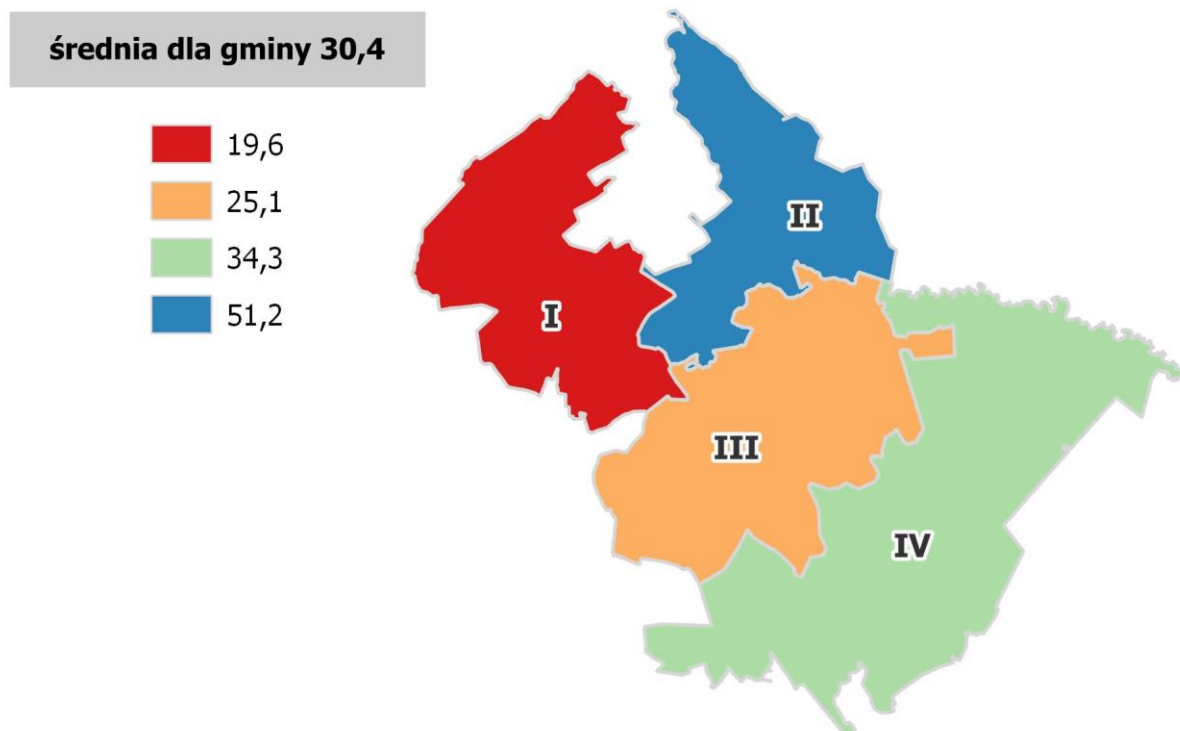
W gminie Grajewo zarejestrowanych jest 176 podmiotów gospodarczych, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wartość 30,4. Najwyższa liczba zarejestrowanych podmiotów w stosunku do liczby ludności znajduje się na Obszarze II (51,2) i świadczy o korzystnym rozwoju jednostki. Najniższą wartością wskaźnika, która informuje o sytuacji kryzysowej, charakteryzuje się natomiast Obszar I (19,6 podmiotów na 1000 mieszkańców). W tej jednostce funkcjonują 42 podmioty gospodarcze, ale także najwyższa liczba mieszkańców, która przekłada się na wartość wskaźnika. Najmniej podmiotów zarejestrowanych jest w jednostkach III (34) oraz IV (35), co może świadczyć o niskim poziomie przedsiębiorczości ich mieszkańców, bądź nieodpowiednimi warunkami do prowadzenia działalności gospodarczej.

Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	42	19,6
Obszar II	1 270	65	51,2
Obszar III	1 356	34	25,1
Obszar IV	1 019	35	34,3
Gmina	5 784	176	30,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 13. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

W celu określenia tendencji w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, analizie poddano dane dotyczące nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych. W gminie Grajewo w badanym roku odnotowano 21 nowych wpisów do rejestru podmiotów gospodarczych oraz 9 wpisów wyrejestrowanych. Oznacza to, że zarejestrowano dużo więcej podmiotów, niż wyrejestrowano, a to może świadczyć o polepszających się warunkach do prowadzenia działalności gospodarczej w gminie. Różnica pomiędzy tymi liczbami podmiotów wyniosła 12, a w odniesieniu do 1000 mieszkańców przyjęła wartość dodatnią 2,1.

Najwięcej podmiotów zarejestrowano w Obszarach I oraz II, które graniczą bezpośrednio z miastem Grajewo (administracyjnym centrum gminy). W wymienionych jednostkach odnotowano najwyższą wartość wskaźnika odpowiednio: 2,8 oraz 3,1. W poniższym zestawieniu tabelarycznym wyróżniają się natomiast Obszary III oraz IV, dla których różnica podmiotów jest równa 1, co stanowi o niekorzystnej sytuacji kryzysowej. Spośród tych dwóch jednostek, najniższa wartość wskaźnika równa 0,7 przypada dla Obszaru III, o czym zadecydowała większa liczba ludności.

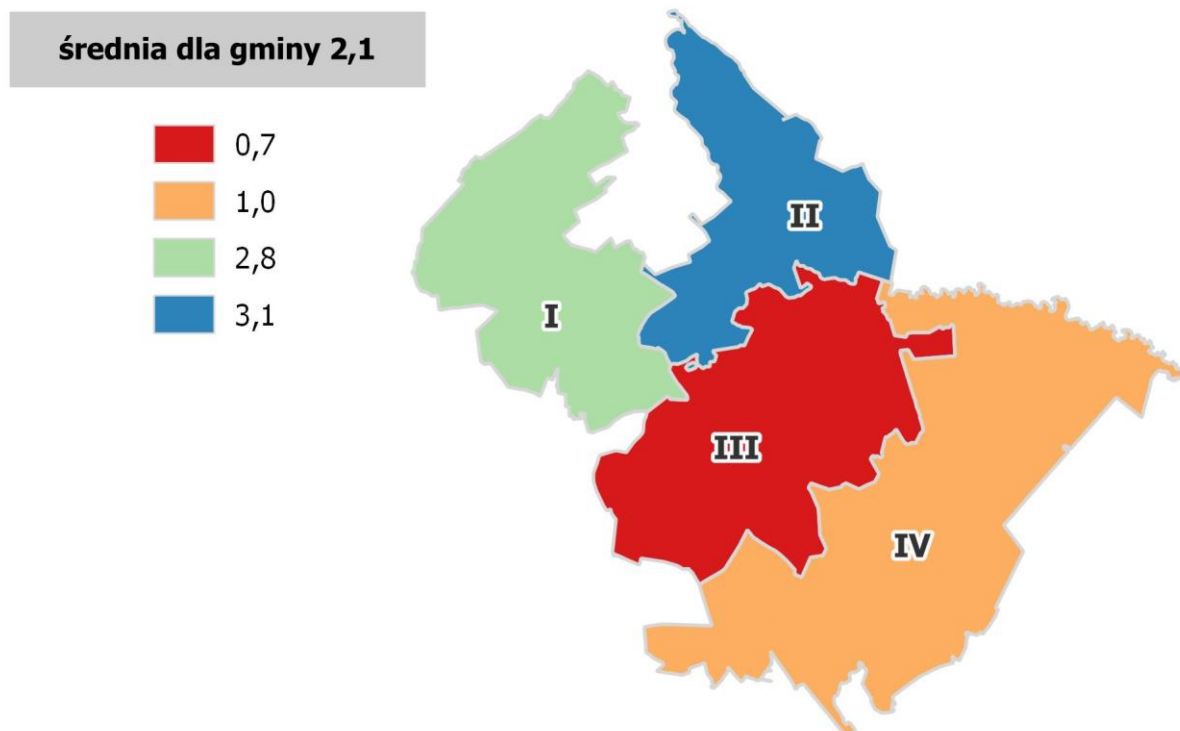
Podsumowując analizę tej zmiennej, można zauważyć, że w gminie Grajewo obserwuje się korzystne tendencje w sferze gospodarczej. Taki wniosek potwierdza fakt, że w różnicy między nowo zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami nie pojawiły się wartości ujemne.

Tabela 16. Różnica pomiędzy nowo-zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Liczba wyrejestrowanych podmiotów	Różnica w liczbie podmiotów	Różnica pomiędzy nowo zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców
Obszar I	2 139	9	3	6	2,8
Obszar II	1 270	6	2	4	3,1
Obszar III	1 356	2	1	1	0,7
Obszar IV	1 019	4	3	1	1,0
Gmina	5 784	21	9	12	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 14. Różnica pomiędzy nowo-zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

Sfera środowiskowa

Analiza sfery środowiskowej ma na celu zbadanie czynników, które wpływają przede wszystkim na zdrowie człowieka oraz stan i jakość środowiska. Dbałość o ochronę środowiska jest istotnym wyzwaniem w obliczu postępujących zmian klimatycznych. Ponadto przekłada się ona na zdrowie mieszkańców, jakość i komfort życia oraz wizerunek i atrakcyjność gminy. Z tego powodu badaniom w tej sferze poddano dane dotyczące występowania na terenach gminy Grajewo wyrobów azbestowych; przekroczenia standardów jakości w zanieczyszczeniach powietrza, emisji hałasu komunikacyjnego (drogowego oraz kolejowego), a także informacje o źródłach tych zanieczyszczeń.

Pierwsza zmienna analizowana w ramach sfery środowiskowej bada udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem. Azbest jest istotnym czynnikiem zagrażającym jakości środowiska, a nieodpowiednio zabezpieczony powoduje wiele szkód w zdrowiu człowieka. Choć materiał ten był w ubiegłym wieku jednym z najpopularniejszych i najtańszych surowców używanych do produkcji materiałów budowlanych, obecnie jest systematycznie zwalczany i usuwany z terenów gmin. Niestety pomimo wprowadzenia odpowiednich regulacji i obowiązkowych zakazów, wiele obiektów wybudowanych przed ich wprowadzeniem, nadal zawiera materiały azbestowe. Jest to wynik długiego okresu, w którym azbest był powszechnie stosowany w budownictwie i infrastrukturze, a także braku wiedzy i świadomości dotyczącej zagrożeń związanych z tym szkodliwym surowcem.

Warto nadmienić, że na terenie gminy działa Plan Ochrony Przed Szkodliwością Azbestu i Program Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest z Terenu Gminy Grajewo na lata 2008 – 2032. Celem tego programu jest wyeliminowanie negatywnego wpływu wyrobów zawierających azbest na zdrowie mieszkańców i środowisko naturalne oraz bezpieczne usunięcie azbestu, jak i zdeponowanie go na wyznaczonych składowiskach zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi.

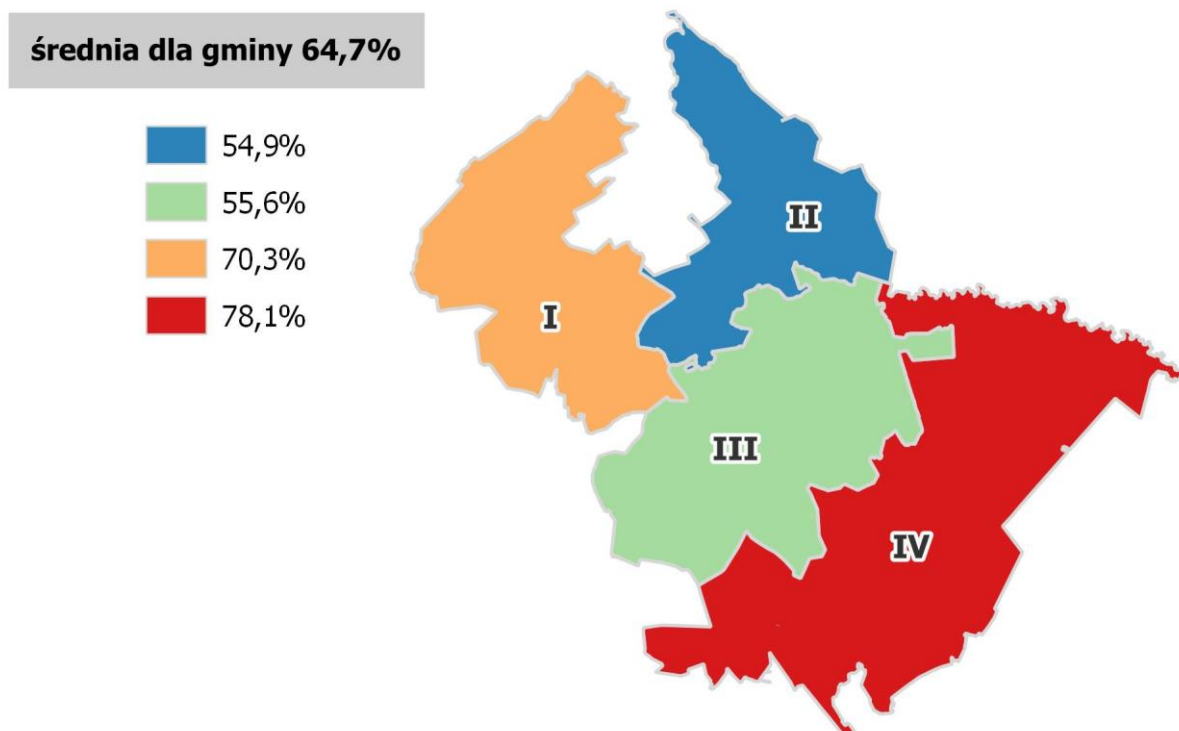
Według danych pozyskanych z Urzędu Gminy Grajewo, wyroby azbestowe zidentyfikowano na 952 nieruchomościach, spośród 1 471 budynków ogółem. Oznacza to, że udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach wynosi dla gminy 64,7%. W dwóch obszarach porównawczych wartość wskaźnika przekracza średnią wartość dla gminy, a w pozostałych dwóch waha się do 10 punktów procentowych mniej. Może to świadczyć o dużych ilościach szkodliwych wyrobów azbestowych na terenie gminy. Zdecydowanie największa liczba nieruchomości, na których zidentyfikowano wyroby azbestowe znajduje się w Obszarze I (343 nieruchomości). Jednak to w Jednostce IV ich udział w stosunku do liczby budynków ogółem jest najwyższy i wynosi 78,1%. Stosunkowo najkorzystniejsza sytuacja charakteryzuje Obszar II, gdzie wskaźnik ma wartość 54,9%. Jednakże jest to nadal niebezpieczna ilość tego surowca dla zdrowia miejscowej społeczności, gdyż ponad połowa budynków w tej jednostce zawiera wyroby azbestowe.

Tabela 17. Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem

Nazwa obszaru	Liczba budynków ogółem	Liczba nieruchomości, na których zidentyfikowano wyroby azbestowe	Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem
Obszar I	488	343	70,3%
Obszar II	364	200	54,9%
Obszar III	331	184	55,6%
Obszar IV	288	225	78,1%
Gmina	1 471	952	64,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 15. Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem

Źródło: opracowanie własne

Drugim z kolei wskaźnikiem opisującym stan sfery środowiskowej jest udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym. Hałas jest istotnym czynnikiem warunkującym jakość życia mieszkańców, ale może mieć również pośredni wpływ na jakość środowiska (np. szkodząc dzikim zwierzętom). W gminie Grajewo najbardziej uciążliwym źródłem emisji hałasu komunikacyjnego są drogi krajowe nr 61 i nr 65 oraz linia kolejowa nr 38, na których natężony ruch jest obserwowany szczególnie w sezonie letnim. Hałas generuje również ruch samochodowy po drogach gminnych i powiatowych, jednakże jego natężenie, a tym samym zagrożenie hałasem jest niższe. Droga nr 61 przebiega przez jednostki I oraz II, natomiast droga nr 65 wraz z linią kolejową nr 38 przecina Obszar II, III i IV.

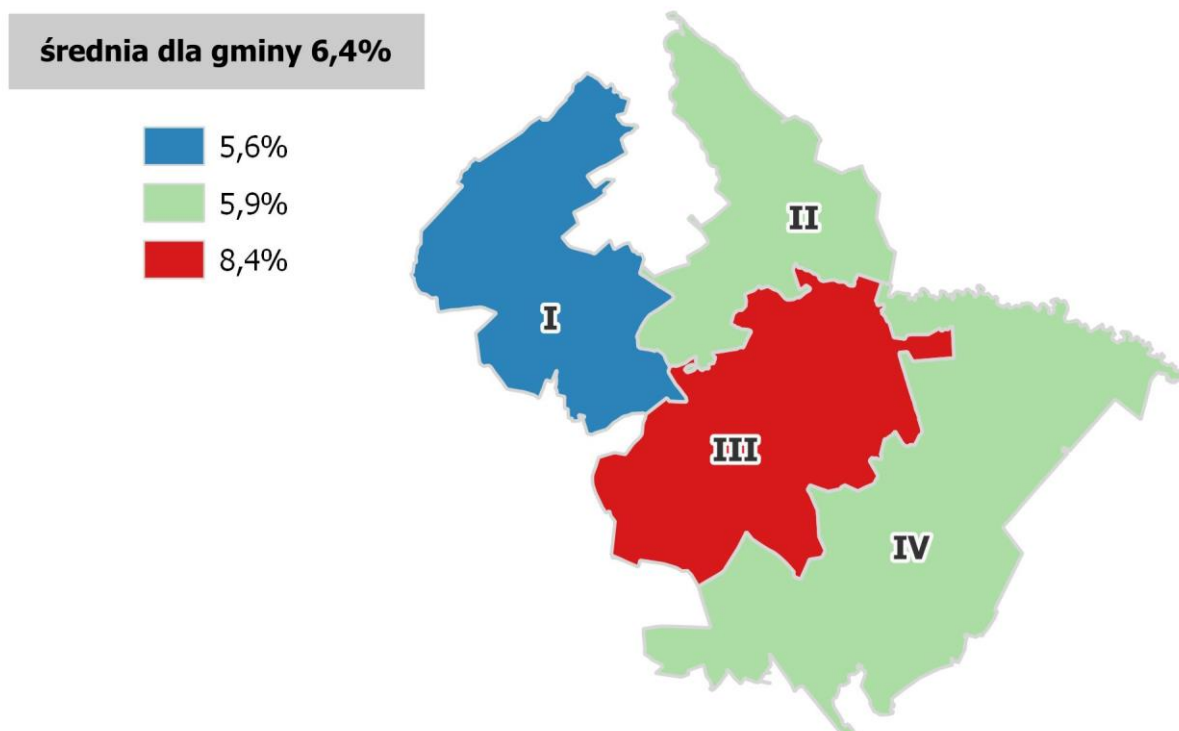
Według danych z Bazy Danych Obiektów Topograficznych w gminie Grajewo jest 109 budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożonej hałasem, co stanowi 6,4% ogółu tych budynków (1 704). Najmniej korzystny wynik 8,4% odnotowano w Obszarze III, w którym największa liczba gospodarstw domowych zlokalizowana jest w pobliżu wspomnianych wcześniej form komunikacji emitujących hałas. Najkorzystniejsza sytuacja charakteryzuje natomiast Obszar I (5,6%), gdzie wokół głównych szlaków komunikacyjnych gminy Grajewo położonych jest najmniej budynków mieszkalnych.

Tabela 18. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym [%].

Nazwa obszaru	Liczba budynków mieszkalnych	Budynki mieszkalne w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym	Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym
Obszar I	532	30	5,6%
Obszar II	408	24	5,9%
Obszar III	406	34	8,4%
Obszar IV	358	21	5,9%
Gmina	1 704	109	6,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT (Baza danych obiektów topograficznych).

Rysunek 16. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym [%].

Źródło: opracowanie własne

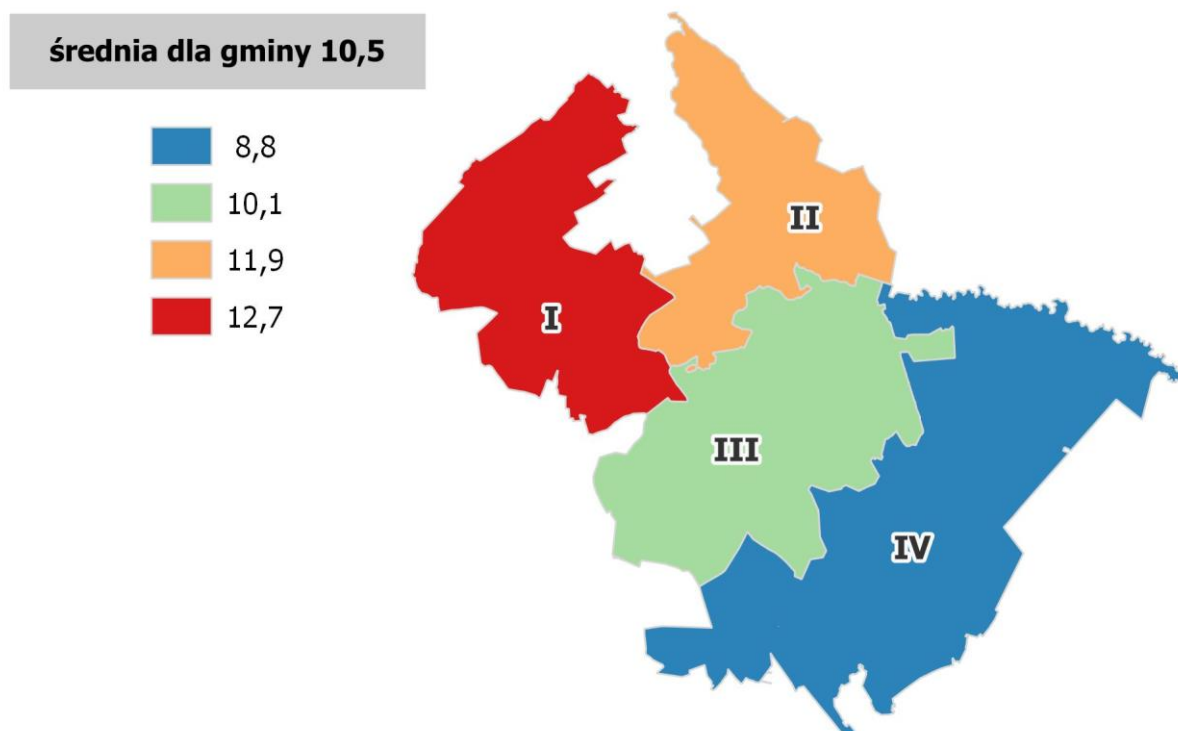
Analizując kwestie dotyczące stanu środowiska, należy zwrócić również uwagę na jakość powietrza, jak również zróżnicowanie przestrzenne tego problemu w gminie. Dlatego kolejną z badanych zmiennych przedstawia jakość powietrza atmosferycznego w postaci wartości pyłu zawieszonego, a dokładniej średni roczny poziom zanieczyszczeń powietrza odnotowany na każdym z obszarów porównawczych.

Wskaźnik średniego rocznego stężenia PM_{2.5}[µg/m³] dla terenu całej gminy Grajewo wyniósł 10,5. Wysokość wartości zmiennej różnicuje jednostki gminy — dwie z czterech mają wartość wyższą od średniej gminy, a pozostałe dwie niższą od tej wartości. Najmniej korzystną sytuację dla zdrowia mieszkańców zaobserwowano w Obszarze I, gdzie wskaźnik osiągnął wynik 12,7. Może to wynikać z bliskiego sąsiedztwa z miastem Grajewo, gdzie panuje wysokie natężenie ruchu kołowego. Spaliny samochodowe w mieście przyczyniać się mogą również do dość wysokiej wartości dla Obszaru II (11,9). Z kolei najniższa wartość zmiennej i zarazem najlepsza dla zdrowia sytuacja dla mieszkańców występuje w Obszarze IV – 8,8, który charakteryzuje się dużym terenem zalesień.

Tabela 19. Średnie roczne stężenie PM_{2.5}

Nazwa obszaru	Średnie roczne stężenie PM _{2.5} [µg/m ³]
Obszar I	12,7
Obszar II	11,9
Obszar III	10,1
Obszar IV	8,8
Gmina	10,5

Źródło: opracowanie na podstawie <https://powietrze.gios.gov.pl/>

Rysunek 17. Średnie roczne stężenie PM_{2.5}

Źródło: opracowanie własne

Największy wpływ na jakość powietrza na terenie gminy Grajewo mają kotłownie lokalne. Jak podaje Program Ochrony Środowiska dla Gminy Grajewo: „stan techniczny wielu budynków na terenie gminy jest niski, a wiele budynków w gminie nie zostało jeszcze poddana termomodernizacji. Niezadowolający

stan techniczny powoduje zwiększenie zapotrzebowania na energię. Budynek w granicach gminy wyposażony są głównie w niskosprawne kotły na paliwa stałe. Kotły te są trudne w prawidłowej modulacji mocy i procesu spalania dlatego ich sprawność jest niska. Ten rodzaj ogrzewania jest głównym emitorem tlenku węgla, ze względu na to, że w warunkach pracy większości pieców domowych czy też niewielkich kotłów węglowych niemożliwe jest przeprowadzenie pełnego spalania (dopalania paliw). Ogrzewania takie są głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza – tak zwanej niskiej emisji³.

W związku z powyższym, następną zmienną badającą stan środowiska został udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe. Dane do analizy pozyskano z ewidencji źródeł ciepła Urzędu Gminy Grajewo. W przypadku wyników tego wskaźnika można zauważyć wartość przekraczającą 100%. W celu wyjaśnienia omawianego zjawiska należy wziąć pod uwagę, iż mieszkańcy gminy posiadają więcej niż jedno źródło ciepła w gospodarstwach domowych. Oznacza to, że oprócz wskazanego w ewidencji głównego sposobu ogrzewania, zarejestrowano dodatkowe jego źródła w postaci kotłów na paliwa stałe (takie jak: piec, koza, kominki wolnostojące).

W gminie Grajewo zidentyfikowano 1 558 punktów w ewidencji źródeł ciepła, z czego 127,5% stanowią te ogrzewane kotłami na paliwo stałe (1 986). Najwięcej gospodarstw ogrzewanych kotłami na paliwo stałe odnotowano w Jednostce I (626), jednakże w odniesieniu do wszystkich zewidencjonowanych punktów źródeł ciepła obszar ten uzyskał drugą najkorzystniejszą wartość wskaźnika 119,9%. Pierwszą odnotowano w Jednostce II (119,8). Natomiast sytuację kryzysową zaobserwowano w Obszarze III, gdzie udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe wynosi tam 140,8%.

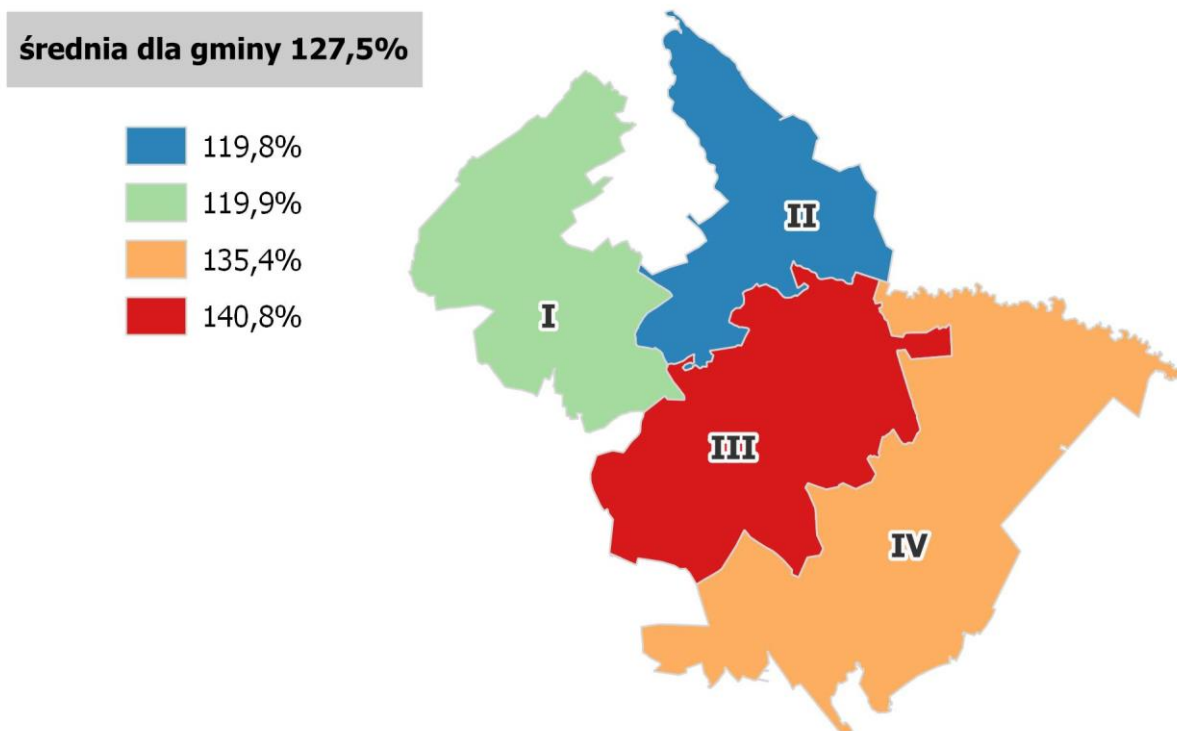
Tabela 20. Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe

Nazwa obszaru	Ilość punktów w ewidencji źródeł ciepła	Ilość punktów w ewidencji źródeł ciepła ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe
Obszar I	522	626	119,9%
Obszar II	378	453	119,8%
Obszar III	294	414	140,8%
Obszar IV	364	493	135,4%
Gmina	1 558	1 986	127,5%

Źródło: opracowanie na podstawie ewidencji źródeł ciepła Urzędu Gminy Grajewo

³ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Grajewo na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

Rysunek 18. Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe

Źródło: opracowanie własne

Warto zauważyć, że na terenie kraju prężnie działają programy dofinansowujące wymianę szkodliwych źródeł ciepła na ekologiczne. Jednym z nich jest Program „Czyste Powietrze”, którym objęci są również mieszkańcy gminy Grajewo. Jest on przeznaczony dla właścicieli i współwłaścicieli jednorodzinnych domów mieszkalnych lub lokali mieszkalnych wydzielonych w budynkach jednorodzinnych posiadających wyodrębnioną księgę wieczystą. Program ten zapewni dofinansowanie kompleksowej termomodernizacji budynków oraz wymiany starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy. Na dzień 31.03.2024 r. w gminie złożono 244 wnioski o dofinansowanie oraz zakończono 98 przedsięwzięć na kwotę dotacji 4 744 760,00 zł.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Analiza sfery przestrzenno-funkcjonalnej pozwala na zidentyfikowanie czynników obniżających komfort życia lokalnej społeczności, a które wiążą się wykluczeniem społecznym poprzez ograniczenia przestrzenne oraz ograniczenia dostępności. Dane wykorzystane w tej sferze przedstawiają sytuację związaną z funkcjonowaniem poszczególnych jednostek, dostępnością do różnego rodzaju usług, atrakcyjnością i dostępnością przestrzeni publicznych.

Pierwszym wskaźnikiem z tej kategorii jest dostępność punktów usług publicznych, takich jak instytucje kultury, biblioteki, świetlice oraz usług administracyjnych i zdrowotnych na terenie gminy. Analizowana zmienna prezentuje stosunek liczby instytucji pełniących usługi publiczne do liczby mieszkańców. Dostępność do usług publicznych jest istotnym elementem zapewnienia odpowiedniej jakości życia mieszkańcom gminy.

Dla gminy Grajewo centrum usługowe i administracyjne, stanowiące odrębną jednostkę administracyjną oraz siedzibę urzędu i władz gminnych, stanowi miasto Grajewo. Jednakże, należy wskazać gminne ośrodki o funkcjach wspomagających ośrodek gminny (między innymi w zakresie oświaty, handlu, gastronomii, kultury i sportu) jakimi są większe miejscowości: Białaszewo (Jednostka IV) czy Ruda (Jednostka II)⁴.

W gminie Grajewo funkcjonuje w sumie 19 punktów usług publicznych, które w odniesieniu do 1000 mieszkańców podają dostępność do tych punktów w wysokości 3,3. Największa liczba usług w stosunku do liczby mieszkańców charakteryzuje Obszar IV, gdzie zmienna osiągnęła wartość 5,9. Natomiast niekorzystna sytuacja kryzysowa ze wskaźnikiem na najniższym poziomie 2,3 charakteryzuje Jednostkę I, której mieszkańcy prawdopodobnie muszą dojeżdżać do punktów usług publicznych w innych obszarach np. do miasta.

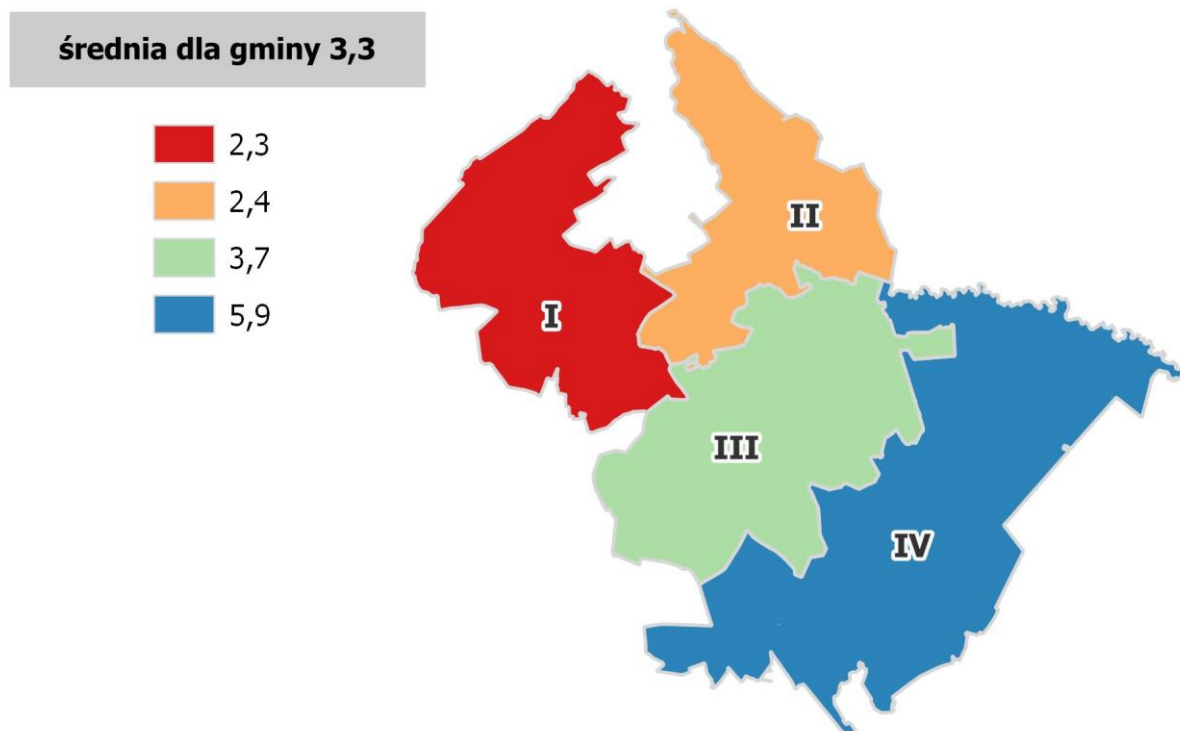
Tabela 21. Dostępność punktów usług publicznych.

Nazwa obszaru	Liczba mieszkańców	Liczba usług publicznych	Dostępność punktów usług publicznych
Obszar I	2 139	5	2,3
Obszar II	1 270	3	2,4
Obszar III	1 356	5	3,7
Obszar IV	1 019	6	5,9
Gmina	5 784	19	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

Rysunek 19. Dostępność punktów usług publicznych

Źródło: opracowanie własne

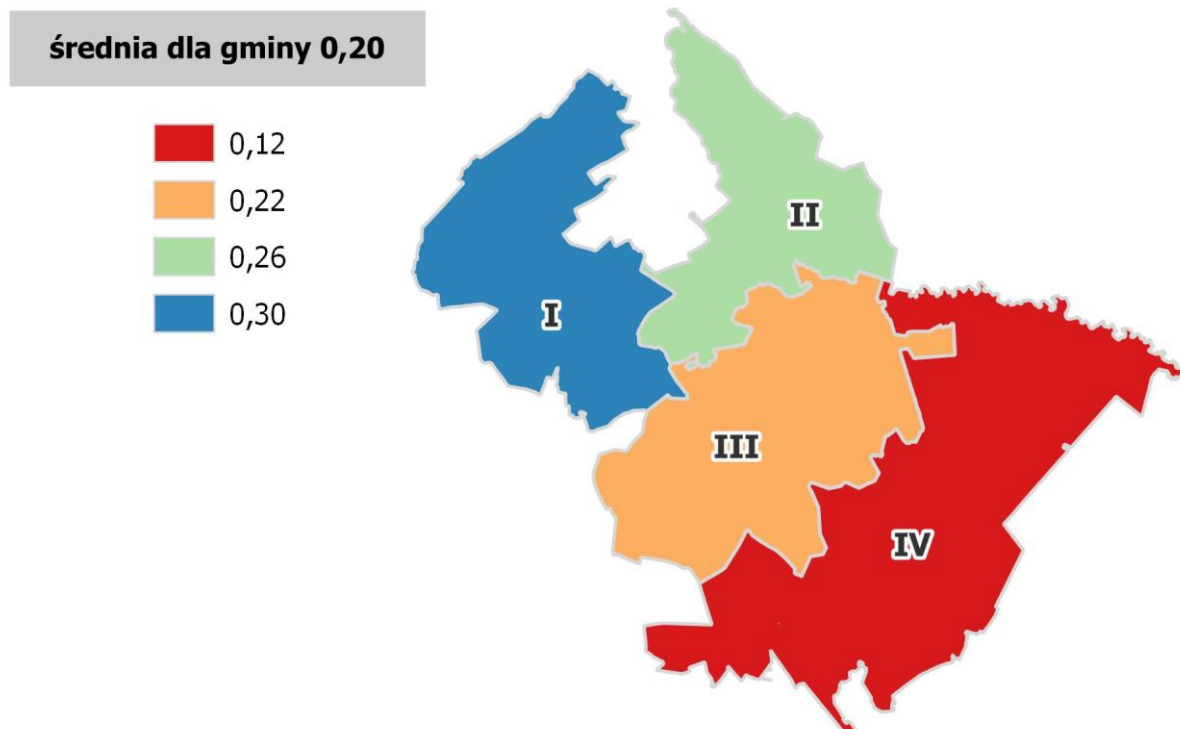
Drugi z kolei wskaźnik sfery technicznej bada dostępność do terenów rekreacyjnych. Jest to istotna zmienna z punktu widzenia jakości i komfortu życia mieszkańców, jak również z uwagi na identyfikowany potencjał turystyczny. Obecność terenów rekreacyjnych w bliskiej okolicy miejsca zamieszkania podnosi także atrakcyjność osiedleńczą obszaru. Z tego powodu zbadano liczbę występujących w gminie siłowni trenowych oraz placów zabaw, które stanowią miejsca rekreacji dla mieszkańców w każdym wieku. W gminie Grajewo zlokalizowanych jest w sumie 63 terenów rekreacji, a stosunek ich lokalizacji do powierzchni gminy ogółem wynosi 0,20. Największą dostępnością (0,30) charakteryzuje się Jednostka I, w której to zidentyfikowano 19 miejsc rekreacji. Natomiast najmniejszą gęstość występowania terenów rekreacyjnych w powierzchni ogółem odnotowano na terenie Obszaru IV, gdzie zmienna wyniosła 0,12 — jedyny przypadek niższej wartości od średniej gminy.

Tabela 22. Dostępność terenów rekreacyjnych [%]

Nazwa obszaru	Liczba terenów rekreacyjnych	Powierzchnia [km ²]	Stosunek terenów rekreacyjnych w powierzchni ogółem
Obszar I	19	643	0,30
Obszar II	13	505	0,26
Obszar III	17	781	0,22
Obszar IV	14	1 154	0,12
Gmina	63	3 083	0,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 20. Dostępność terenów rekreacyjnych

Źródło: opracowanie własne

W ramach sfery przestrzenno-funkcjonalnej zbadano również poziom obsługi komunikacyjnej. W tym celu wykorzystano wskaźnik przedstawiający rozmieszczenie przystanków komunikacji zbiorowej na terenie wyróżnionych obszarów. Wielu mieszkańców uzależnia swoje codzienne przemieszczanie się od transportu zbiorowego, szczególnie w przypadku dzieci i młodzieży dojeżdżających do szkół, osób nieposiadających własnych samochodów oraz osób starszych. W związku z tym, niska dostępność do infrastruktury transportowej oraz słabe skomunikowanie mogą wpłynąć negatywnie na wykluczenie transportowe mieszkańców.

Gmina Grajewo posiada rozwiniętą sieć drogową. Przez jej teren przebiegają wspomniane już wcześniej drogi krajowe nr 61 i 65, a ich uzupełnieniem są drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Wzdłuż jednej z dróg krajowych przebiega również linia kolejowa nr 38. Obsługę komunikacyjną mieszkańcom gminy zapewnia Państwowa Komunikacja Samochodowa - Placówka Terenowa w Grajewie posiadająca dworzec autobusowy w mieście oraz sieć przystanków na obszarze gminy Grajewo. Przez teren gminy przebiegają także tranzytowe trasy PKS w relacji Warszawa - Augustów oraz Ełk - Białystok zapewniające połączenia regionalne i krajowe, ale również połączenia lokalne⁵.

Analizy dostępności komunikacyjnej na terenie poszczególnych jednostek dokonano w oparciu o ich procentowy udział. Na terenie gminy zlokalizowane są w sumie 42 przystanki, co oznacza że na każdy z czterech wyróżnionych obszarów przypada około 10,5 przystanka. To natomiast wskazuje na

⁵ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

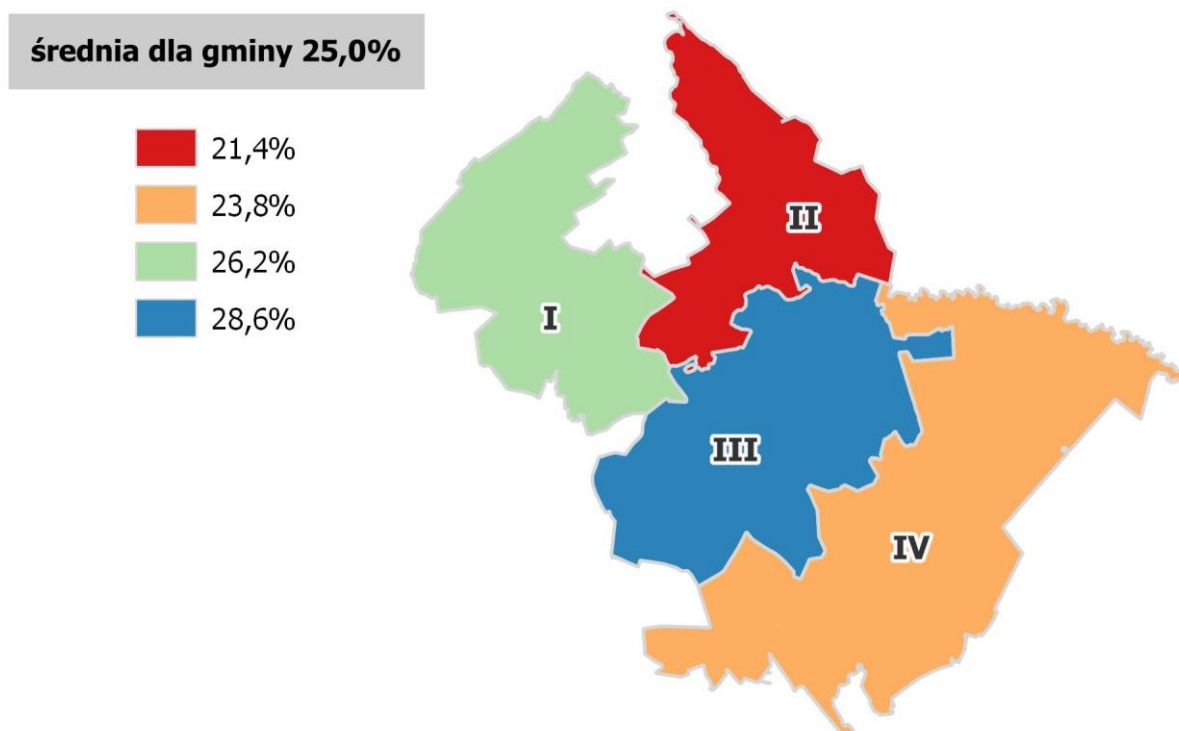
dostępność na poziomie 25,0%. Największą dostępnością charakteryzuje się Jednostka III, gdzie zarówno wartość wskaźnika (28,6%) jak i liczba przystanków (12 szt.) jest najwyższa. Natomiast sytuacja kryzysowa charakteryzuje Obszar II, gdzie zlokalizowanych jest tylko 9 przystanków, a dostępność do komunikacji publicznej można ocenić nieco gorzej w porównaniu do pozostałych – 21,4%.

Tabela 23. Dostępność komunikacyjna

Nazwa obszaru	Liczba przystanków komunikacji publicznej	Dostępność komunikacyjna
Obszar I	11	26,2%
Obszar II	9	21,4%
Obszar III	12	28,6%
Obszar IV	10	23,8%
Gmina	42	25,0% ⁶

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródła danych: <https://lokalnie.gtvbus.pl/kedzierzyn-kozle/>

Rysunek 21. Dostępność komunikacyjna

Źródło: opracowanie własne

Ostatni wskaźnik w zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej bada udział powierzchni biologicznie czynnej w całkowitej powierzchni gminy. Powierzchnię biologicznie czynną stanowią obszary niezabudowane, takie jak łąki, pola uprawne, zakrzewienia, itp. Wysoki udział powierzchni biologicznie

⁶ Średnia wartość dla gminy, z której obliczono wskaźnik dla gminy Grajewo, to 10,5.

czynnej pełni ważną rolę zarówno w kwestii stanu środowiska naturalnego, jak i jakości życia mieszkańców, atrakcyjności gminy pod względem osiedleńczym i rekreacyjnym.

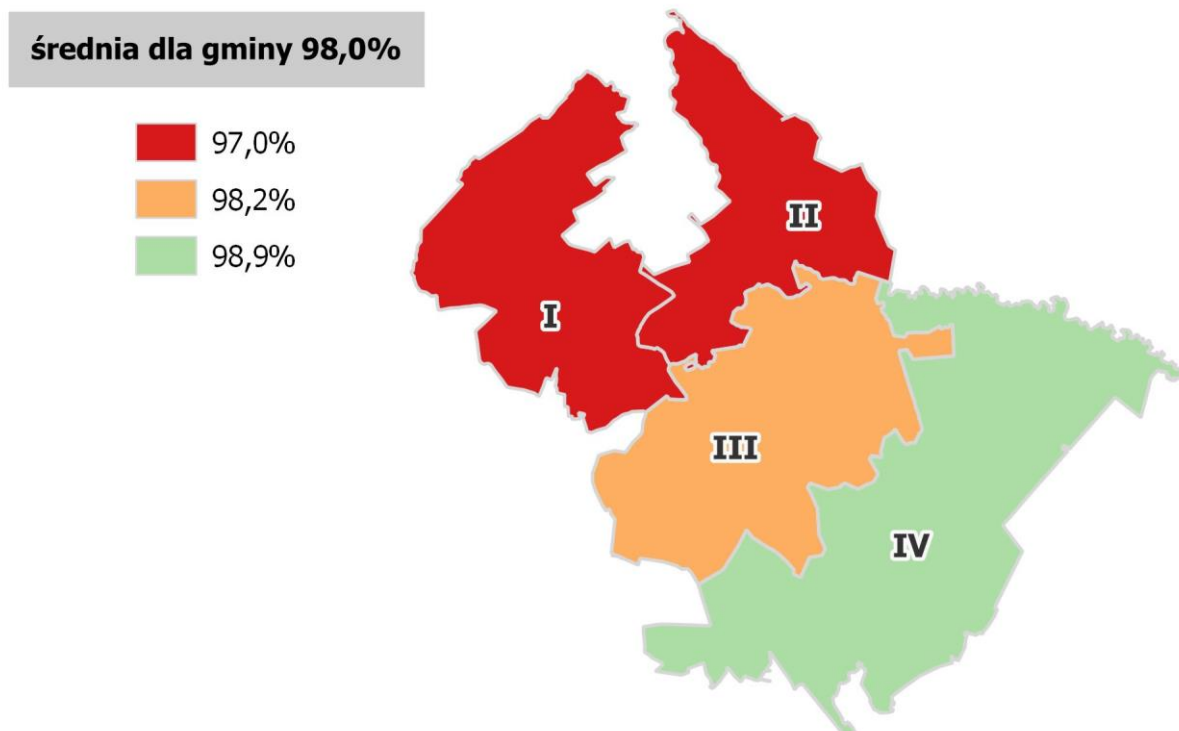
W gminie Grajewo udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem wynosi 98,0%. Natomiast w poszczególnych jednostkach wartości te wahały się o kilka punktów procentowych mniej lub więcej od ogólnej wartości dla gminy. Najmniejszy udział powierzchni biologicznie czynnej, gdzie stanowią one 97,0% powierzchni, charakteryzuje Jednostki I oraz II. Największy udział powierzchni przepuszczalnych występuje z kolei w Jednostce IV (98,9%). Różnica w wartości pomiędzy tymi obszarami wynosi tylko 2 punkty procentowe, co wskazuje na wysoki udział powierzchni biologicznie czynnych w gminie, a to korzystnie wpływa na środowisko.

Tabela 24. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem.

Nazwa obszaru	Powierzchnia [m ²]	Tereny biologicznie czynne [m ²]	Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem
Obszar I	64 264 490	62 313 412	97,0%
Obszar II	50 463 494	48 929 522	97,0%
Obszar III	78 119 473	76 675 378	98,2%
Obszar IV	115 419 915	114 135 128	98,9%
Gmina	308 267 372	302 053 441	98,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)

Rysunek 22. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem

Źródło: opracowanie własne

Sfera techniczna

Ostatnia analizowana sfera obrazuje stan kondycji obszaru gmin i dotyczy kwestii technicznych: potrzeb w zakresie termomodernizacji, jak i poprawy dostępności obiektów, czy potrzeb wynikających z obecności zabytków. Wymienione kwestie wpływają na wizerunek i postrzeganie obszaru.

Pierwszym z analizowanych wskaźników było zagęszczenie obiektów zabytkowych w poszczególnych jednostkach. Obecność obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest istotnym elementem oceny sfery technicznej gminy, zwłaszcza że gmina Grajewo charakteryzuje się dość bogatym dziedzictwem kulturowym, a na jej terenie znajduje się 66 obiektów zabytkowych. Oznacza to, że zagęszczenie ich liczby na km² gminy daje wartość zmiennej 0,21. Największą liczbę zabytków (45) i zarazem najwyższy wynik wskaźnika (0,39), decydujący o sytuacji kryzysowej odnotowano na Obszarze IV. Warto zauważyć, że występowanie dużej liczby zabytków związane jest z koniecznością ponoszenia sporych nakładów finansowych przeznaczonych na ich utrzymanie i konserwację. Natomiast najmniejszą wartość odnotowano w Jednostce II (0,00), gdzie nie ma zarejestrowanych żadnych zabytków. Pozostałe dwa obszary również notują się poniżej średniej gminy.

Według danych Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody zidentyfikowano na terenie gminy Grajewo występowanie pomników przyrody, a dokładnie jednego wyjątkowego⁷, który stanowi ponad kilometrowa aleja z liczbą prawie 200 różnogatunkowych drzew. Obecność pomników przyrody tak jak zabytków stanowi o sytuacji kryzysowej, gdyż wymagają one szczególnej troski i zabezpieczenia nakładów finansowych na ich pielęgnację, leczenie, czy montaż podpór podtrzymujących np. gałęzie. Ponadto są one pewną barierą dla dalszego rozwoju przestrzennego ze względu na konieczność zachowania ich w niezmienionym stanie.

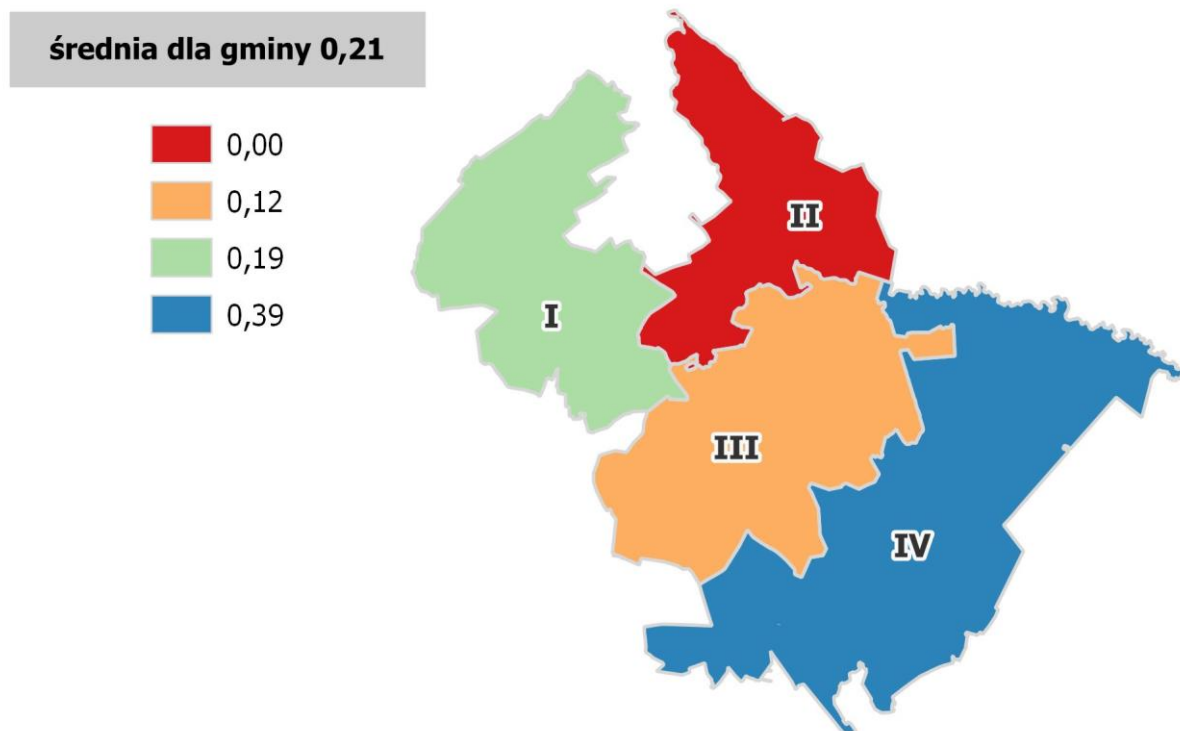
Tabela 25. Liczba zabytków na km².

Nazwa obszaru	Powierzchnia [km ²]	Liczba zabytków	Liczba zabytków na km ²
Obszar I	643	12	0,19
Obszar II	505	0	0,00
Obszar III	781	9	0,12
Obszar IV	1 154	45	0,39
Gmina	3 083	66	0,21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

⁷ Zlokalizowany na terenie Jednostki I.

Rysunek 23. Liczba zabytków na km²

Źródło: opracowanie własne

Z punktów widzenia oceny opisywanej sfery oraz rozwiązań technicznych, jak również problemów technicznych, istotne jest zidentyfikowanie liczby obiektów użyteczności publicznej, które wymagają podjęcia działań z zakresu termomodernizacji (co wpłynie również pozytywnie na jakość powietrza), jak również obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami. Dlatego dwa kolejne wskaźniki opisują ich stan techniczny.

Najpierw zbadano udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji. W gminie Gajewo znajduje się 28 obiektów użyteczności publicznej, z czego aż w 78,6% obiektów nie podjęto działań związanych z kompleksową termomodernizacją (22 obiekty wymagające termomodernizacji). W każdej z wyznaczonych jednostek porównawczych znajduje się przynajmniej jeden obiekt użyteczności publicznej. Z uwagi na liczbę obiektów i skalę problemu związanego z niskim poziomem efektywności energetycznej, największy kryzys i największa wartość wskaźnika występuje w Jednostce IV (85,7%). Obszar III jest z kolei tym, w którym sytuacja przedstawia się korzystniej, a zmienna wynosi 66,7%. Pozostałe dwa obszary mają wartość powyżej średniej gminy (80,0%).

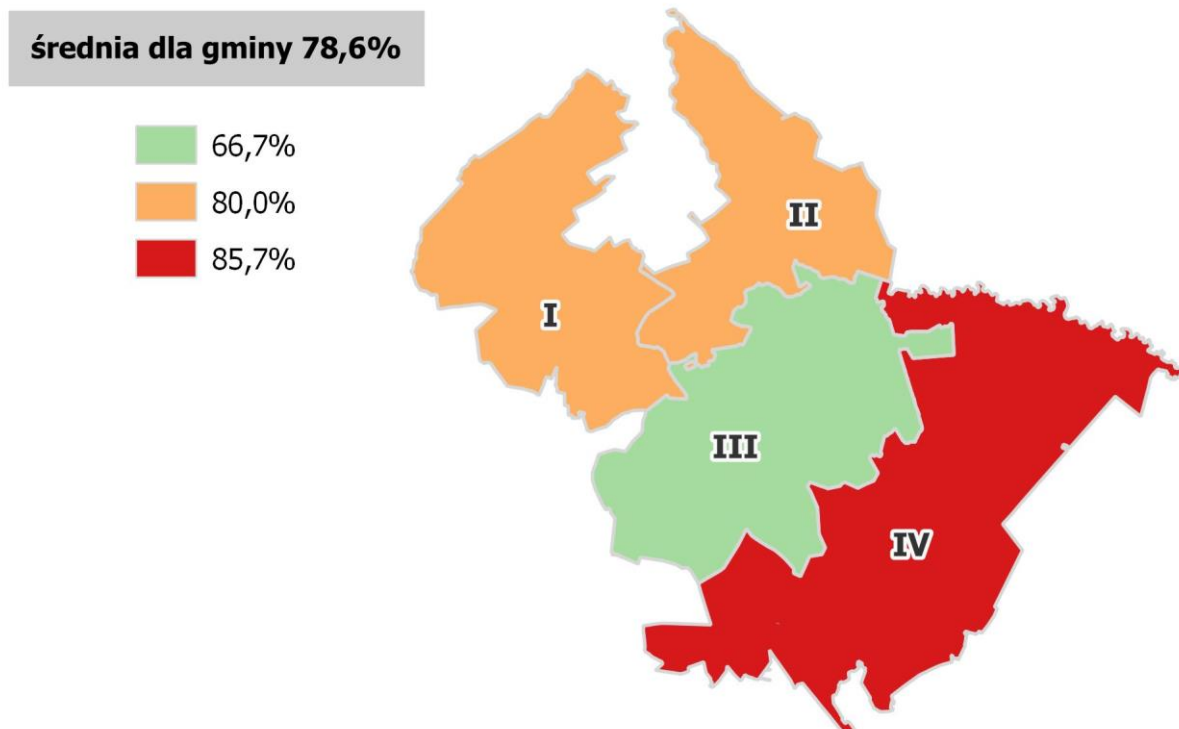
Tabela 26. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji

Nazwa obszaru	Liczba obiektów użyteczności publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji
Obszar I	10	8	80,0%
Obszar II	5	4	80,0%

Nazwa obszaru	Liczba obiektów użyteczności publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji
Obszar III	6	4	66,7%
Obszar IV	7	6	85,7%
Gmina	28	22	78,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 24. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji

Źródło: opracowanie własne

Drugim wskaźnikiem badającym stan technicznych obiektów publicznych jest udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami. Obiekty użyteczności publicznej powinny być dostępne dla wszystkich mieszkańców, również tych ze szczególnymi potrzebami, dlatego ważne jest zapewnienie wszelkich udogodnień czy rozwiązań architektonicznych umożliwiających swobodne poruszanie się po budynkach w celu ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego osób starszych i/lub schorowanych, czy osób z niepełnosprawnościami.

Wyniki badania dostosowania obiektów do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami wypadają mniej korzystnie niż w przypadku poprzedniej zmiennej. Tylko 4 z 28 obiektów gminnych zostało dostosowanych w tym zakresie, co znacząco ogranicza ich dostępność, gdyż 85,7% z nich wciąż wymaga odpowiednich inwestycji (np. instalacja poręczy, pochylni i podjazdów dla wózków, czy odpowiednie dostosowanie toalety). Tylko w jednym obszarze (Jednostka IV) żaden z obiektów nie

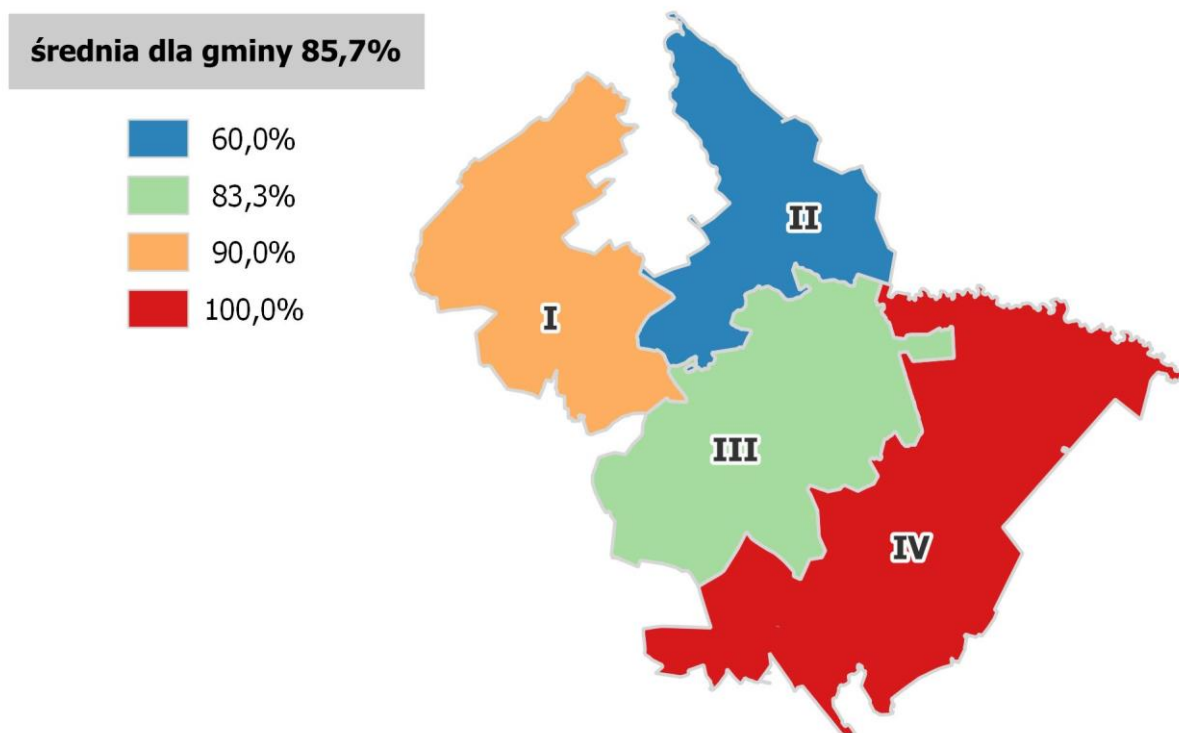
posiada żadnych udogodnień dla osób ze szczególnymi potrzebami, a więc 100,0% z nich wymaga podjęcia działań zapobiegających wykluczeniu społecznemu. Pośrednio najkorzystniejszą wartość wskaźnika w wysokości 60,0% zaobserwowano w Obszarze II, gdzie inwestycji wymaga 3 z 5 obiektów użyteczności publicznej.

Tabela 27. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami

Nazwa obszaru	Liczba obiektów użyteczności publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami	Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami
Obszar I	10	1	90,0%
Obszar II	5	2	60,0%
Obszar III	6	1	83,3%
Obszar IV	7	0	100,0%
Gmina	28	4	85,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Rysunek 25. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami

Źródło: opracowanie własne

4. Podsumowanie analizy

Przeprowadzona analiza czynników problemowych miała na celu identyfikację obszaru zdegradowanego, co pozwoliło na wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Metodyka wyznaczenia (delimitacji) obszaru zdegradowanego obejmowała następujące etapy:

- I. Podział obszaru gminy na jednostki porównawcze (sołectwa);
- II. Wybór kryteriów (zmiennych) delimitacji;
- III. Przeprowadzenie szczegółowej analizy wskaźnikowej w zakresie problemów społecznych w wyodrębnionych obszarach (badanie ilościowe). W jej wyniku zweryfikowano sytuację obszarów problemowych za pomocą metody polegającej na: analizie danych zastanych (pozyskanych z Urzędu Gminy Grajewo, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Danówku, Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie i Komendy Powiatowej Policji w Grajewie), a następnie normalizacja (standaryzacja) tych danych;
- IV. Wyodrębnienie obszarów porównawczych, które cechują się najwyższym stopniem zdegradowania w wymiarze społecznym i pozaspołecznym;
- V. Weryfikacja sytuacji problemowej w gminie, wyodrębnienie obszaru o szczególnym nasileniu problemów społecznych, uwzględniającego ustawowe wskaźniki obligatoryjne dotyczące powierzchni (maksymalnie 20% powierzchni gminy) oraz ludności (maksymalnie 30% wszystkich mieszkańców gminy).

Wynik analizy sfery społecznej, która w decydujący sposób wpływa na konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych, zobrazowany został wskaźnikiem syntetycznym. Wysoki wynik tego wskaźnika, który przekracza średnią wartość dla całej gminy, wskazuje na najwyższe natężenie negatywnych zjawisk społecznych.

Poszczególne etapy wyznaczania wskaźnika syntetycznego:

- Normalizacja poszczególnych zjawisk kryzysowych – czynność ta polega na odjęciu od zmiennych ich średnich arytmetycznych, a następnie podzieleniu otrzymanej różnicy przez odchylenie standardowe;
- Określenie charakteru wskaźnika (czy dany wskaźnik jest stymulantą czy destymulantą) oraz przekształcenie wartości wskaźników cząstkowych;
- Wyznaczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego będącego sumą wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk społecznych.

Poniżej zaprezentowano zbiorczo wartości analizowanych wskaźników w sferze społecznej oraz ich wartości zestandaryzowane, na podstawie których obliczono wartość syntetycznego wskaźnika degradacji dla poszczególnych jednostek.

Tabela 28. Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników

Nazwa obszaru	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców
I	-2,8	-12,6	43,0	26,2	7,00	96,8	5 003,3	20,1	8,9	3,7	8,9
II	5,5	6,3	21,3	10,2	3,5%	61,4	1 485,0	15,0	19,7	5,5	62,2
III	-2,2	-4,4	32,4	17,0	5,2%	101,8	6 135,0	11,8	16,2	3,7	84,1
IV	-8,8	1,0	43,2	16,7	6,90	100,1	4 995,1	10,8	8,8	9,8	50,0
Gmina	-1,9	-4,1	35,8	18,8	5,8%	90,8	4 494,6	15,4	13,0	5,2	45,5

Źródło: opracowanie własne

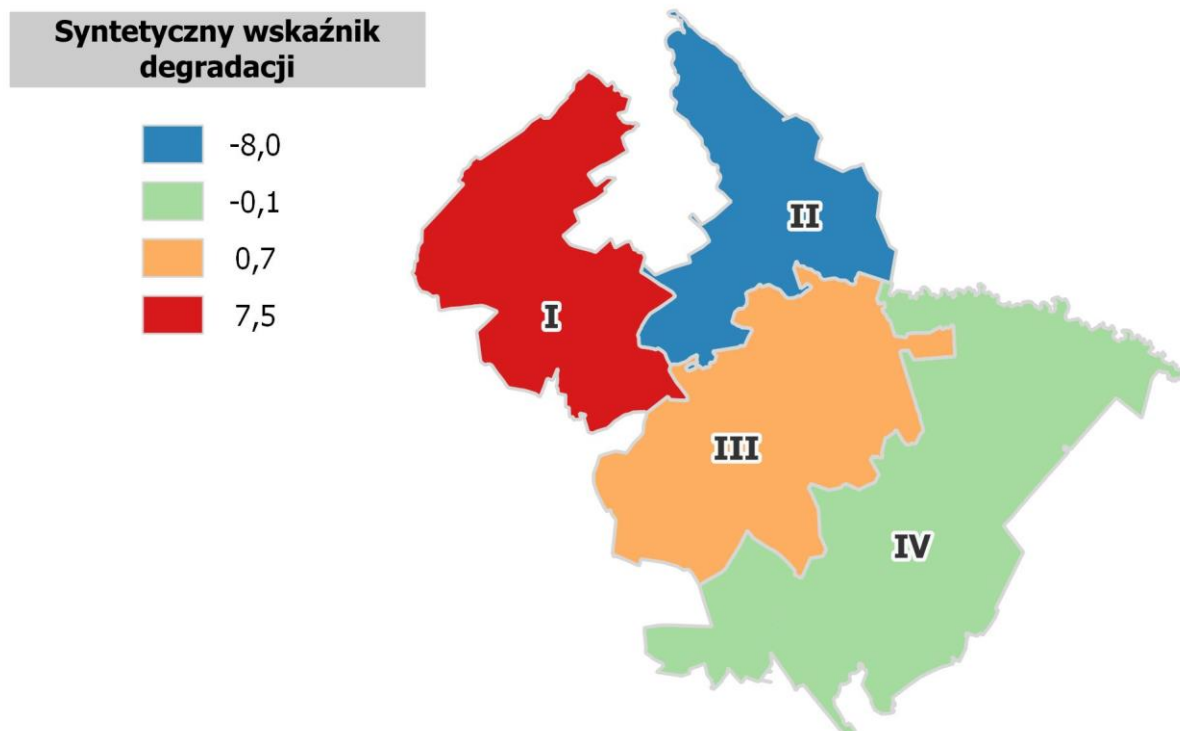
Tabela 29. Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane

Nazwa obszaru	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców	Syntetyczny wskaźnik degradacji
I	0,12	1,26	0,77	1,32	0,82	0,35	0,30	1,36	-0,83	0,68	1,34	7,5
II	-1,29	-1,08	-1,31	-1,11	-1,29	-1,49	-1,45	0,13	1,15	0,06	-0,35	-8,0
III	0,02	0,25	-0,24	-0,08	-0,29	0,61	0,86	-0,62	0,52	0,70	-1,04	0,7
IV	1,15	-0,42	0,79	-0,13	0,76	0,53	0,29	-0,86	-0,84	-1,43	0,04	-0,1

Źródło: opracowanie własne

Poniższy rysunek prezentuje syntetyczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej. Jak już wspomniano w tym rozdziale, w pierwszej kolejności obliczono średnie, a następnie uzyskane wartości poddano normalizacji (odchylenie standardowe).

Rysunek 26. Wskaźnik syntetyczny degradacji w obszarze społecznym

Źródło: opracowanie własne

Dodatkowym kryterium podczas wyznaczania obszaru zdegradowanego były wyniki zmiennych w pozostałych sferach, tj. gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Analizowane wskaźniki zestawiono łącznie i wyprowadzono indeks degradacji obszaru⁸. Poniżej przedstawiono zmienne związane z każdą z tych sfer.

⁸ Liczba problemów występujących w sferach pozaspołecznych przypadająca na liczbę wszystkich zmiennych.

Tabela 30. Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników część 1

Nazwa obszaru	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Różnica pomiędzy nowo-zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców	Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem	Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym	Średnie roczne stężenie PM2.5	Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	Dostępność punktów usług publicznych
I	19,6	2,8	70,3%	5,6%	12,7	119,9%	2,3
II	51,2	3,1	54,9%	5,9%	11,9	119,8%	2,4
III	25,1	0,7	55,6%	8,4%	10,1	140,8%	3,7
IV	34,3	1,0	78,1%	5,9%	8,8	135,4%	5,9
Gmina	30,4	2,1	64,7%	6,4%	10,5	127,5%	3,3

Źródło: opracowanie własne

Tabela 31. Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników część 2

Nazwa obszaru	Stosunek terenów rekreacyjnych w powierzchni ogółem	Dostępność komunikacyjna	Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	Liczba zabytków na km ²	Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji	Udział obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami	Liczba problemów w sferach pozaspółecznych
I	0,30	26,2%	97,0%	0,19	80,0%	90,0%	7/13
II	0,26	21,4%	97,0%	0,00	80,0%	60,0%	5/13
III	0,22	28,6%	98,2%	0,12	66,7%	83,3%	4/13
IV	0,12	23,8%	98,9%	0,39	85,7%	100,0%	8/13
Gmina	0,20	25,0%	98,0%	0,21	78,6%	85,7%	/

Źródło: opracowanie własne

5. Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Celem procesu rewitalizacji jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego. Ponadto rewitalizacja zakłada wykorzystanie potencjałów oraz uwarunkowań, którymi charakteryzuje się dana jednostka. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego następuje poprzez realizację zintegrowanych przedsięwzięć na rzecz lokalnej społeczności, środowiska, przestrzeni oraz gospodarki.

Zgodnie z art. 9. ust. 1. ustawy o rewitalizacji⁹: „Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

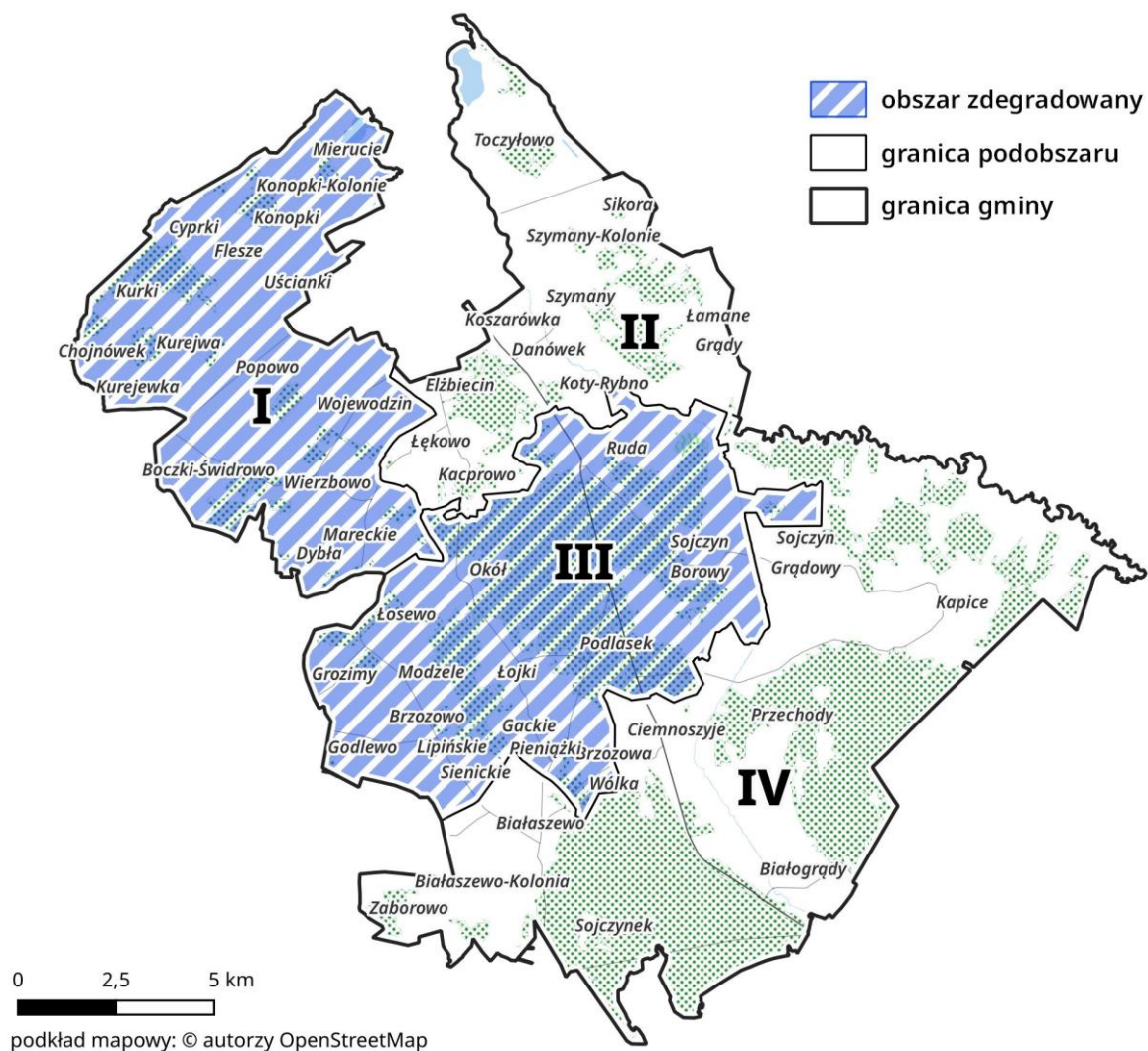
- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz nefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”.

⁹Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 (Dz. U. z 2024 r. poz. 278).

W Gminie Grajewo — z powodu natężenia negatywnych zjawisk o charakterze społecznym, a także występującej niekorzystnej sytuacji w pozostałych czterech sferach — wskazano jako obszar zdegradowany dwie jednostki:

- a) Obszar I (Boczki – Świdrowo, Chojnówek, Cyprki, Dybła, Flesze, Konopki, Konopki – Kolonie, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Mareckie, Mierucie, Popowo, Uścianki, Wierzbowo, Wojewodzin);
- b) Obszar III (Brzozowo, Brzozowa Wólka, Gackie, Godlewo, Grozimy, Lipińskie, Łojki, Łosewo, Modzele, Okół, Pieniążki, Ruda, Sienickie, Sojczyn Borowy, Podlasek).

Rysunek 27. Obszar zdegradowany Gminy Grajewo

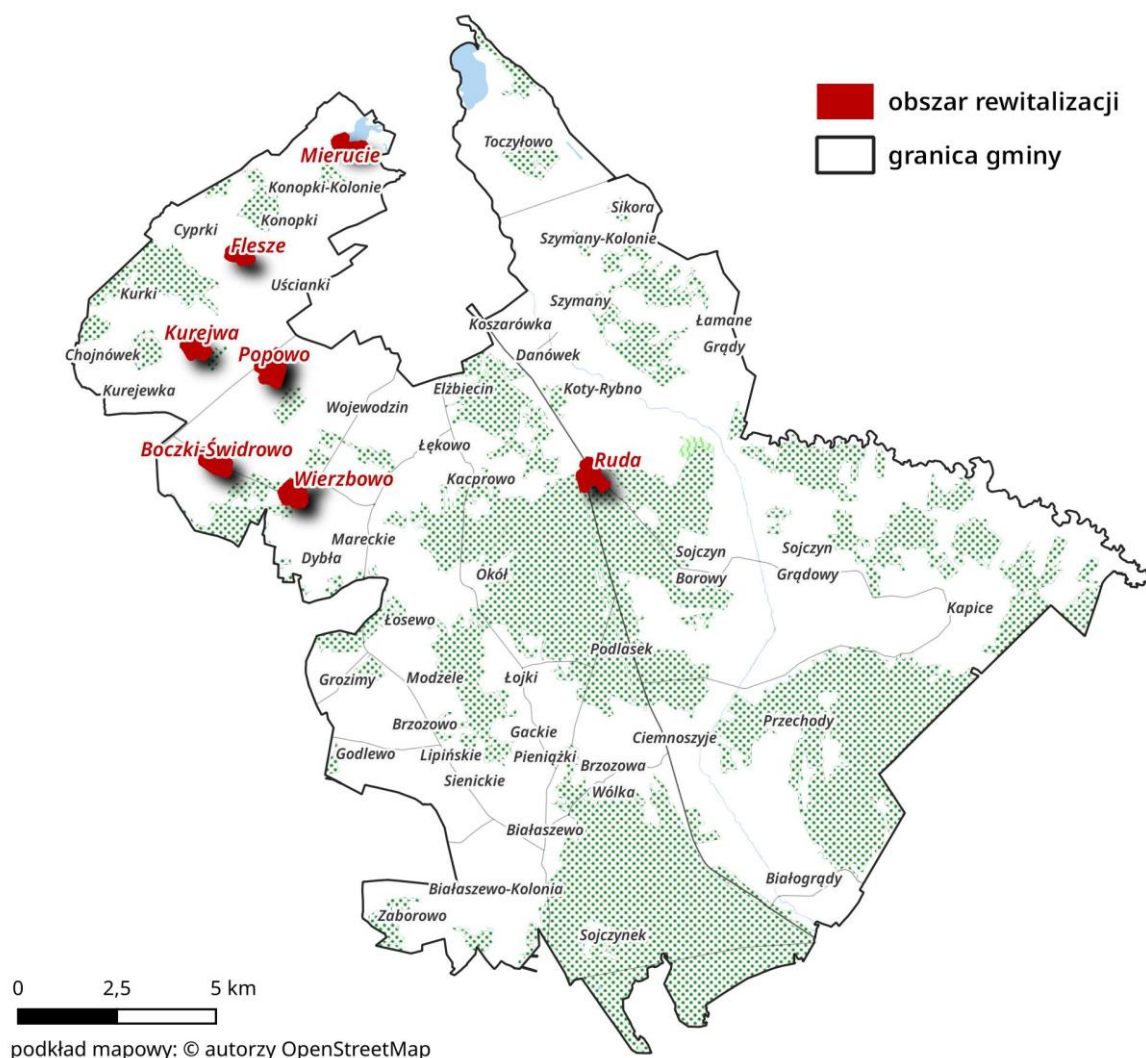
Źródło: Opracowanie własne

Przedstawiony na powyższej grafice obszar zdegradowany zajmuje łącznie powierzchnię 14 238 ha (46,2% powierzchni gminy) oraz jest zamieszkały przez 3 495 osoby (60,4% mieszkańców gminy).

Ostatnim etapem diagnozy delimitacyjnej jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji, który zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji charakteryzuje się: szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, istotnym znaczeniem dla rozwoju lokalnego, powierzchnią nie większą niż 20% gminy oraz liczbą ludności nie większą od 30% mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

W Gminie Grajewo na obszar rewitalizacji składa się siedem podobszarów, które obejmują fragmenty terenów miejscowości: Boczki-Świdrowo, Flesze, Kurejwa, Mierucie, Popowo, Ruda oraz Wierzbowo. Na tych terenach zdiagnozowano szczególną koncentrację problemów społecznych (syntetyczny wskaźnik degradacji przyjął najmniej korzystną, czyli najwyższą wartość), a równocześnie odnotowano wysoką skalę negatywnych zjawisk o charakterze pozaspółcznym.

Rysunek 28. Obszar rewitalizacji Gminy Grajewo

Źródło: Opracowanie własne

Na wyznaczenie obszaru rewitalizacji w zawężonym kształcie miała wpływ decydująca silna koncentracja negatywnych zjawisk oraz istotne znaczenie danego obszaru dla rozwoju lokalnego. Ponadto, znaczenia miała ocena potencjału przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych oraz aktualny stan zagospodarowania terenu, który może mieć znaczenie dla realizacji potencjalnych przedsięwzięć. Przy wyodrębnianiu z obszaru zdegradowanego obszaru rewitalizacji usunięto tereny niezabudowane, o charakterze rolnym, a skupiono się na obszarach zamieszkałych i zurbanizowanych.

Tabela 32. Zestawienie wskaźników obligatoryjnych

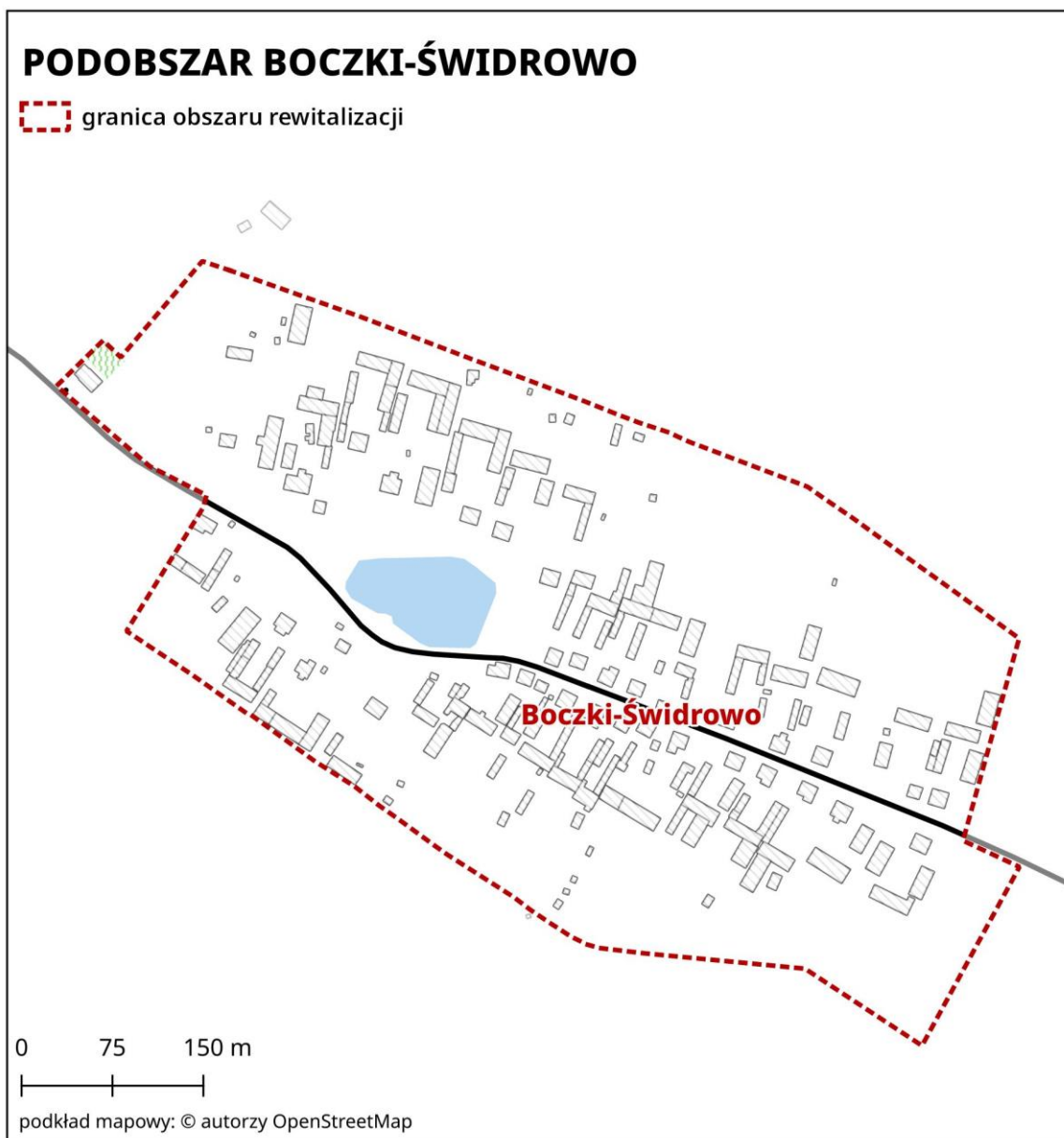
Obszar	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni gminy	Ludność [os]	Udział w ludności gminy
Gmina	30 827	100,0%	5 784	100,0%
Obszar Zdegradowany	14 238	46,2%	3 495	60,4%
Obszar I	6 426	20,8%	2 139	37,0%
Obszar III	7 812	25,3%	1 356	23,4%
Obszar Rewitalizacji	163	0,5%	1 129	19,5%
OR Boczki-Świdrowo	28	0,09%	170	2,9%
OR Flesze	13	0,04%	40	0,7%
OR Kurejwa	20	0,07%	111	1,9%
OR Mierucie	15	0,05%	249	4,3%
OR Popowo	33	0,11%	296	5,1%
OR Ruda	25	0,08%	192	3,3%
OR Wierzbowo	29	0,09%	71	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Grajewo

Reasumując, obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 163 ha (0,5% powierzchni gminy) oraz jest zamieszkały przez 1 129 osób (19,5% mieszkańców gminy). Oznacza to, że wyznaczony obszar rewitalizacji spełnia wymagania zawarte w ustawie o rewitalizacji odnośnie do powierzchni oraz liczby ludności obszaru.

Na następnych stronach w sposób graficzny przedstawiono przybliżony teren każdego z siedmiu podobszarów rewitalizacji wraz z jego krótką charakterystyką.

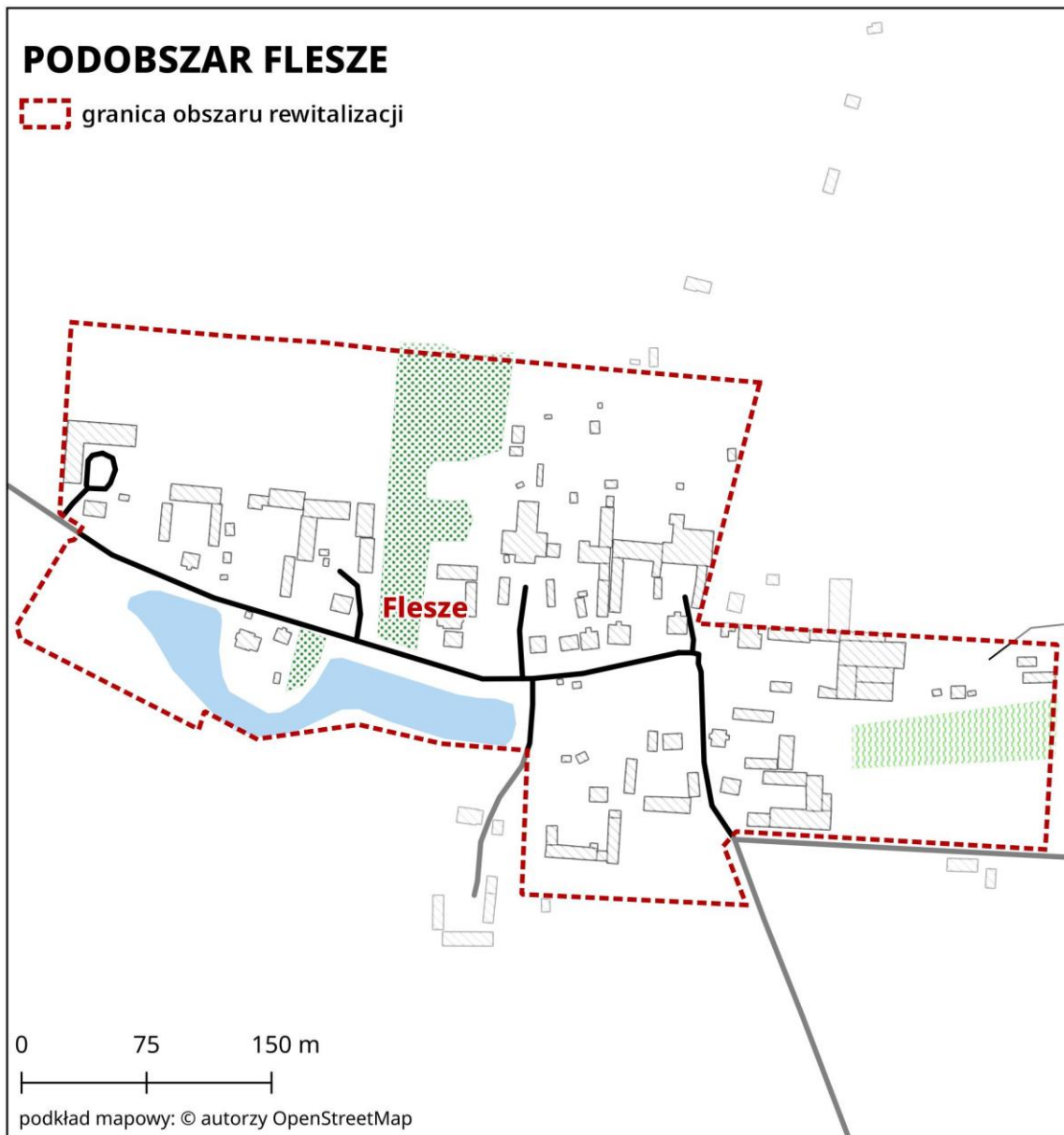
Rysunek 29. Obszar rewitalizacji — Podobszar Boczki-Świdrowo

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Boczki-Świdrowo o powierzchni 28 ha stanowi 0,09% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 170 osób, co stanowi 2,9% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje zamieszkałe tereny wsi, a także budynek ochotniczej straży pożarnej z placem zabaw i budynek świetlicy wiejskiej, a w ścisłym centrum OR znajduje się staw z pomostami dla rybaków.

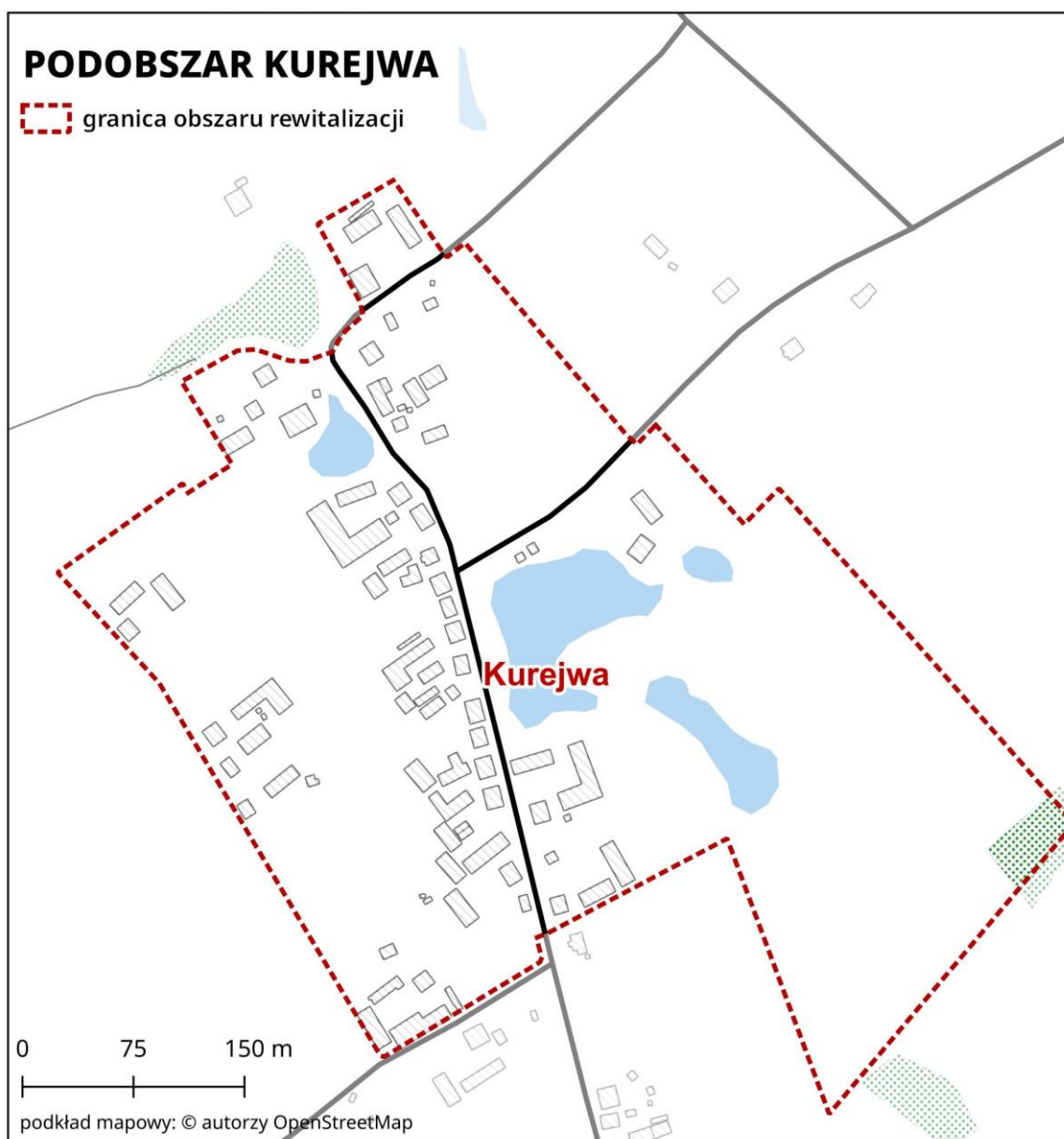
Rysunek 30. Obszar rewitalizacji — Podobszar Flesze

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Flesze o powierzchni 13 ha stanowi 0,04% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 40 osób, co stanowi 0,7% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe oraz gospodarstwa, a także budynek ochotniczej straży pożarnej i staw.

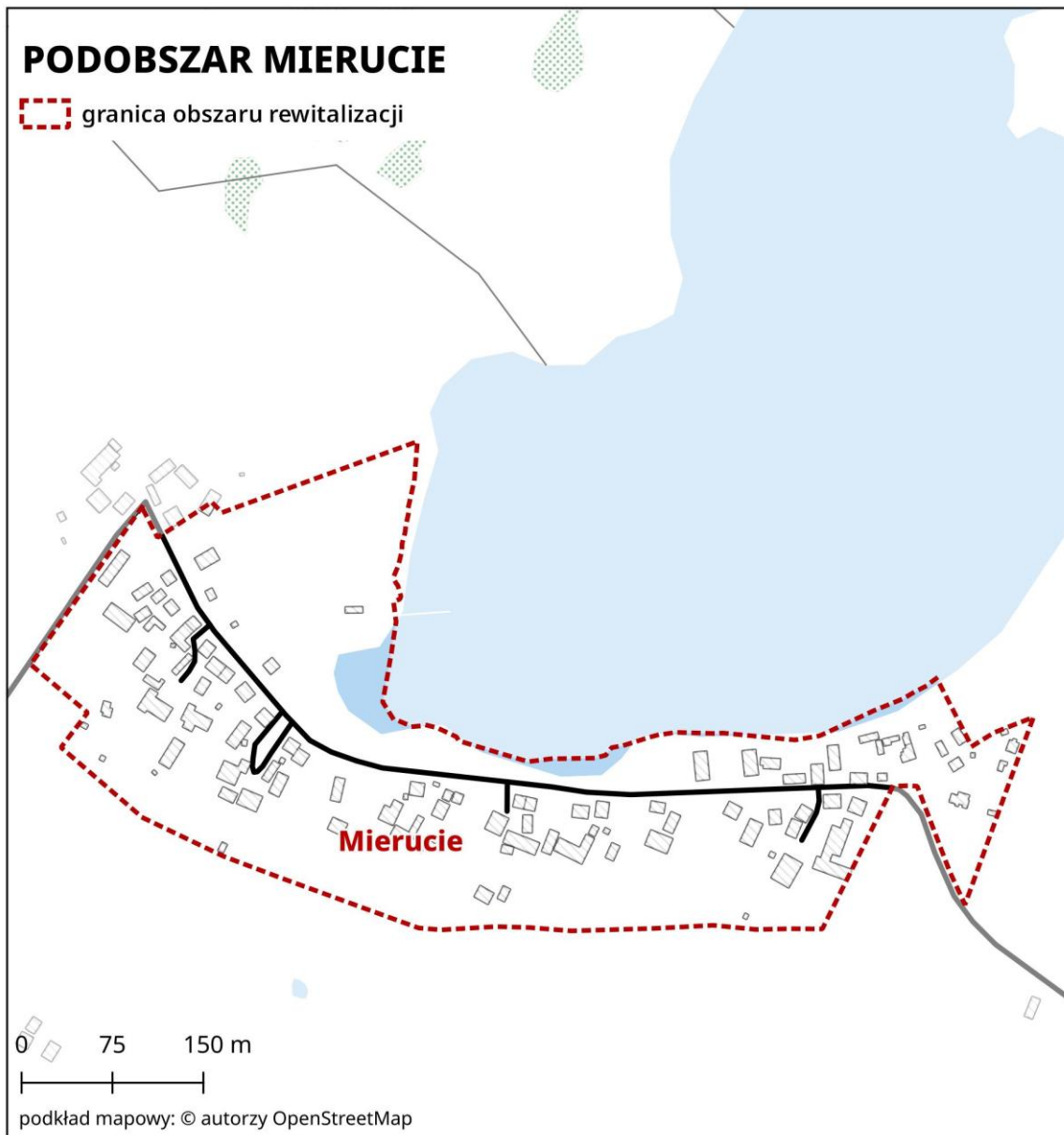
Rysunek 31. Obszar rewitalizacji — Podobszar Kurejwa

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Kurejwa o powierzchni 20 ha stanowi 0,07% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 111 osób, co stanowi 1,9% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe, różnej wielkości stawy, budynek świetlicy wiejskiej oraz zabytkowy dworek z końca XIX w., w którym mieści się Wiejski Dom Kultury.

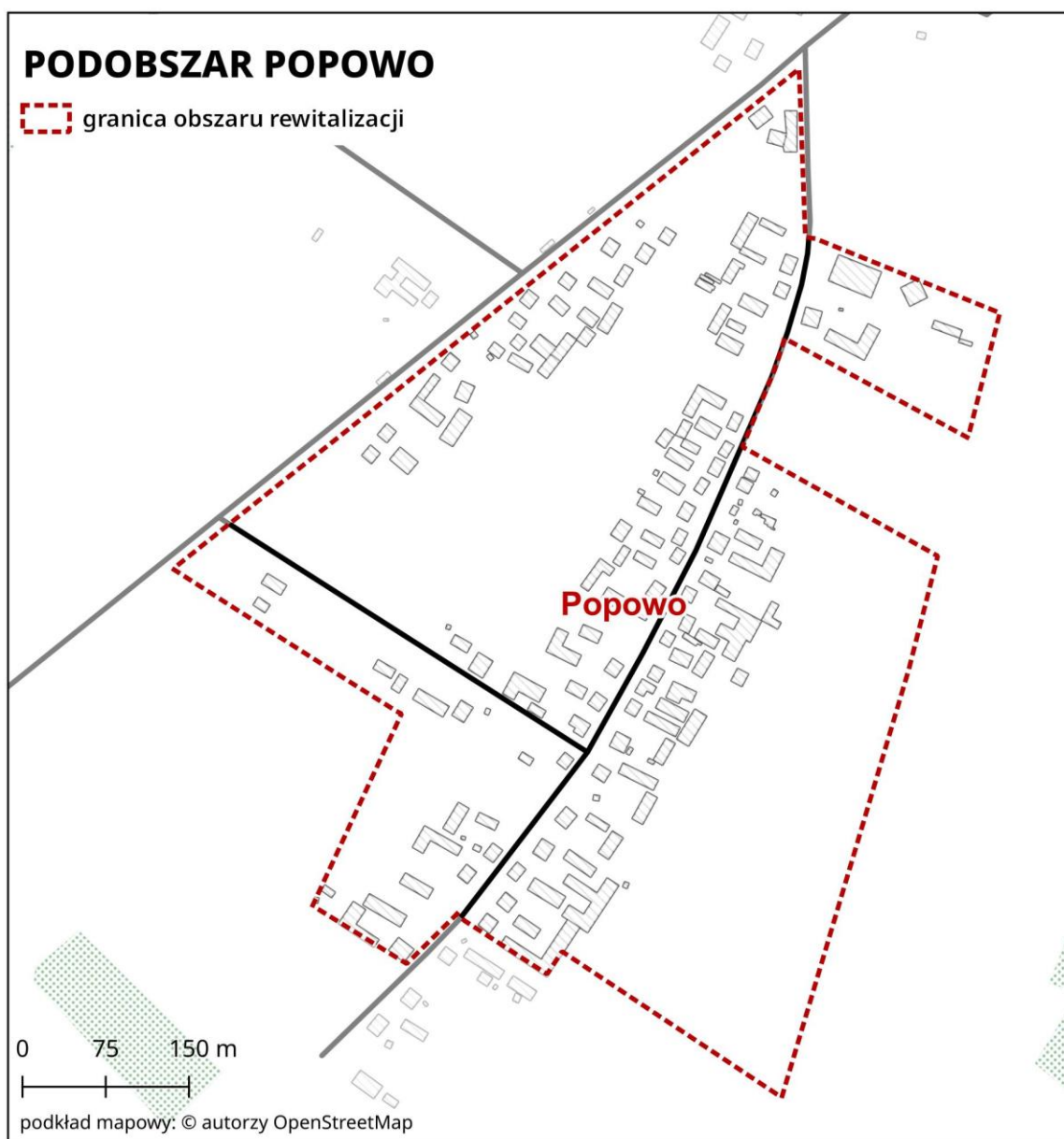
Rysunek 32. Obszar rewitalizacji — Podobszar Mierucie

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Mierucie o powierzchni 15 ha stanowi 0,05% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 249 osób, co stanowi 4,3% populacji gminy. Obszar rewitalizacji zlokalizowany jest nad jeziorem Mierucie, a obejmuje tereny mieszkalne.

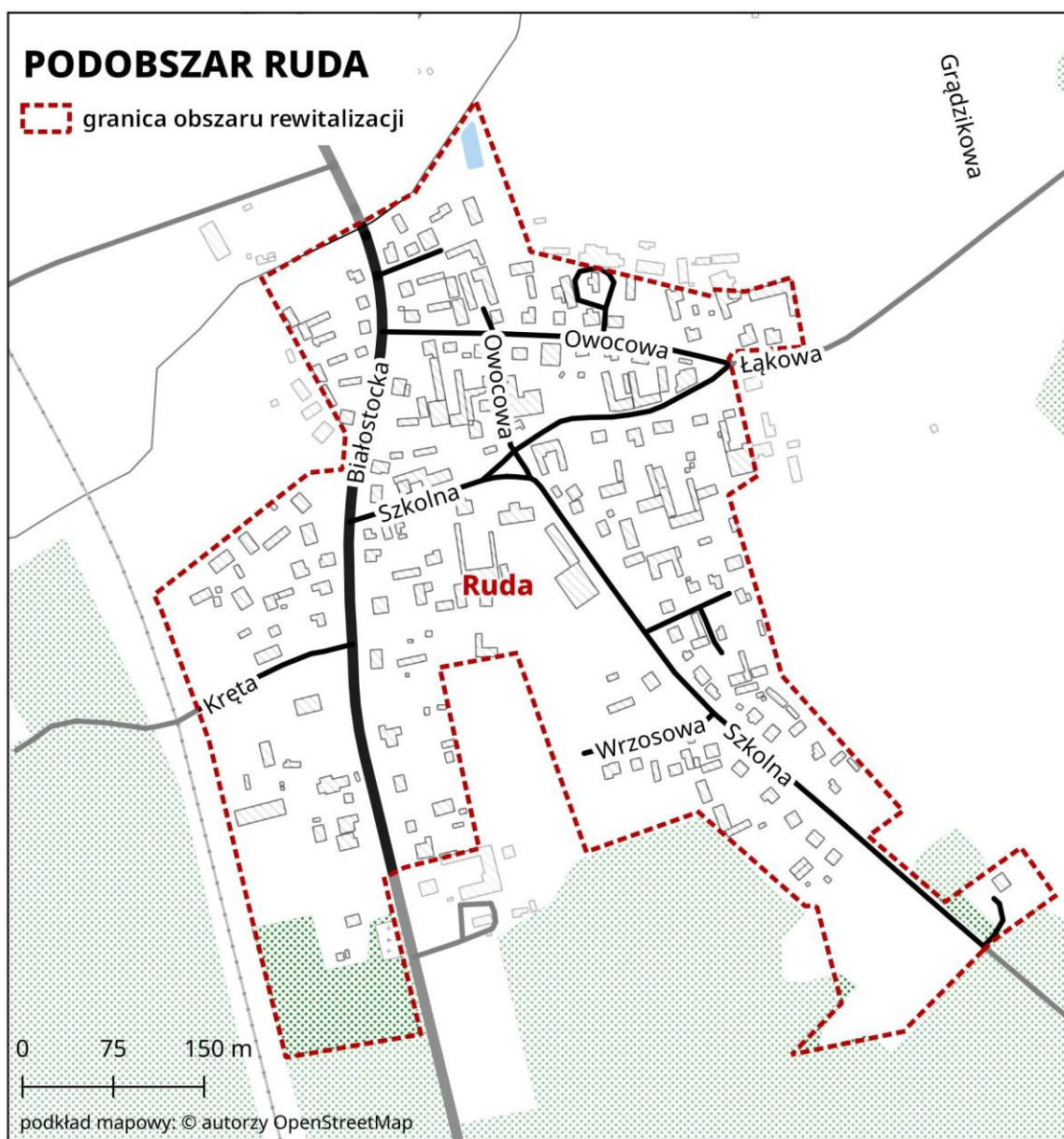
Rysunek 33. Obszar rewitalizacji — Podobszar Popowo

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Popowo o powierzchni 33 ha stanowi 0,11% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 296 osób, co stanowi 5,1% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje tereny mieszkalne i gospodarstwa. W Popowie znajduje się świetlica wiejska oraz zabytkowy budynek szkoły z XX wieku, w którym mieści się Centrum Sportowe wraz z boiskiem.

Rysunek 34. Obszar rewitalizacji — Podobszar Ruda

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Ruda o powierzchni 25 ha stanowi 0,08% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 192 osób, co stanowi 3,3% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe, gospodarstwa oraz różnego rodzaju usługi (sklep spożywczo-przemysłowy, zajazd „Stara Kuźnia”). Oprócz tego w obszarze rewitalizacji mieści się budynek ochotniczej straży pożarnej, budynek świetlicy wiejskiej, Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Grajewo z siedzibą w Rudzie, Przedszkole w Rudzie (zlokalizowane w zabytkowym budynku dawnej szkoły), zabytkowy cmentarz wojenny, a także obiekty rekreacji takie jak boisko.

Rysunek 35. Obszar rewitalizacji — Podobszar Wierzbowo

Źródło: Opracowanie własne

– Podobszar rewitalizacji Wierzbowo o powierzchni 29 ha stanowi 0,09% całej powierzchni gminy, a liczba zamieszkującej go ludności to 71 osób, co stanowi 1,2% populacji gminy. Obszar rewitalizacji obejmuje tereny mieszkalne, stawy, Szkołę Podstawową w Wierzbowie (wraz z oddziałami przedszkolnymi) z towarzyszącymi jej obiektami rekreacji (plac zabaw, boisko), budynek ochotniczej straży pożarnej, budynek świetlicy wiejskiej i Gminne Zakład Komunalny.

6. Spis tabeli i rysunków

Tabele

Tabela 1. Podział wiejskich obszarów porównawczych w Gminie Grajewo	8
Tabela 2. Zestawienie obszarów porównawczych w ramach programu rewitalizacji	8
Tabela 3. Katalog wskaźników - kryteria delimitacji	10
Tabela 4. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	13
Tabela 5. Saldo migracji na 1000 mieszkańców	14
Tabela 6. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	15
Tabela 7. Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	16
Tabela 8. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	18
Tabela 9. Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	19
Tabela 10. Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	20
Tabela 11. Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	21
Tabela 12. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	22
Tabela 13. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	23
Tabela 14. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców	24
Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	25
Tabela 16. Różnica pomiędzy nowo–zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców	27
Tabela 17. Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem	29
Tabela 18. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym [%]	30
Tabela 19. Średnie roczne stężenie PM2.5	31
Tabela 20. Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	32
Tabela 21. Dostępność punktów usług publicznych	34
Tabela 22. Dostępność terenów rekreacyjnych [%]	35
Tabela 23. Dostępność komunikacyjna	37
Tabela 24. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	38
Tabela 25. Liczba zabytków na km ²	39
Tabela 26. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	40
Tabela 27. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami	42
Tabela 28. Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników	44
Tabela 29. Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane	44
Tabela 30. Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników część 1	46
Tabela 31. Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników część 2	46
Tabela 32. Zestawienie wskaźników obligatoryjnych	50

Rysunki

Rysunek 1. Podział Grajewa na obszary porównawcze	9
Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców.....	14
Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców.....	15
Rysunek 4. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców.....	16
Rysunek 5. Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców.....	17
Rysunek 6. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	18
Rysunek 7. Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców.....	19
Rysunek 8. Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców.....	20
Rysunek 9. Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców.....	21
Rysunek 10. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców.....	22
Rysunek 11. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców.....	23
Rysunek 12. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców.....	24
Rysunek 13. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	26
Rysunek 14. Różnica pomiędzy nowo–zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców.....	27
Rysunek 15. Udział nieruchomości z wyrobami azbestowymi w budynkach ogółem	29
Rysunek 16. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym i kolejowym [%].	30
Rysunek 17. Średnie roczne stężenie PM2.5	31
Rysunek 18. Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	33
Rysunek 19. Dostępność punktów usług publicznych.....	35
Rysunek 20. Dostępność terenów rekreacyjnych.....	36
Rysunek 21. Dostępność komunikacyjna.....	37
Rysunek 22. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem.....	38
Rysunek 23. Liczba zabytków na km ²	40
Rysunek 24. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji.....	41
Rysunek 25. Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami.....	42
Rysunek 26. Wskaźnik syntetyczny degradacji w obszarze społecznym.....	45
Rysunek 27. Obszar zdegradowany Gminy Grajewo	48
Rysunek 28. Obszar rewitalizacji Gminy Grajewo.....	49
Rysunek 29. Obszar rewitalizacji — Podobszar Boczki-Świdrowo.....	51
Rysunek 30. Obszar rewitalizacji — Podobszar Flesze.....	52
Rysunek 31. Obszar rewitalizacji — Podobszar Kurejwa	53
Rysunek 32. Obszar rewitalizacji — Podobszar Mierucie	54
Rysunek 33. Obszar rewitalizacji — Podobszar Popowo	55
Rysunek 34. Obszar rewitalizacji — Podobszar Ruda	56
Rysunek 35. Obszar rewitalizacji — Podobszar Wierzbowo.....	57